

บทสรุปการศึกษาวิจัย ประจำปี 2561

RESEARCH SUMMARY
REPORT 2018

บทสรุปการศึกษาวิจัยประจำปี 2561

RESEARCH SUMMARY REPORT 2018

คำนำ

ชื่อหนังสือ : บทสรุปการศึกษาวิจัยประจำปี 2561 (Research Summary Report 2018)

พิมพ์ครั้งที่ : มีนาคม 2562 จำนวน 400 เล่ม

จำนวน : 112 หน้า (รวมปก)

จัดทำโดย : สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม

ที่อยู่ : อาคารรัฐประศาสนภักดีชั้น 9 ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา
ถนนแจ้งวัฒนะ เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210
โทรศัพท์ : 02 141 3694 โทรสาร : 02 143 8935

ISBN : 978-616-8108-11-6

พิมพ์ที่ : บริษัท เอพี เทคโนโลยี จำกัด
161/233 ถนนจรัญสนิทวงศ์ 27 แขวงบางขุนศรี เขตบางกอกน้อย
กรุงเทพฯ 10700
โทรศัพท์ 0 2971 4605, 0 2412 3197 โทรสาร 0 2971 4605

ด้วยกระทรวงยุติธรรมได้มอบหมายให้สำนักงานกิจการยุติธรรม โดยสถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม ในฐานะฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการพิจารณาและประเมินผลงานวิจัยของกระทรวงยุติธรรม ทำหน้าที่สำคัญประการหนึ่ง โดยการส่งเสริมให้เกิดการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ เนื่ององค์ความรู้จากงานวิจัยถือว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการ พัฒนานโยบาย กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมของประเทศ โดยที่ผ่านมาได้ดำเนินการเผยแพร่ผลงานวิจัยของหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมในรูปแบบของการจัดทำบทสรุปการศึกษาวิจัย (Research Summary Report) มาอย่างต่อเนื่อง

โดยในปี พ.ศ. 2561 เป้าหมายและทิศทางการจัดทำงานวิจัยของกระทรวงยุติธรรม สอดคล้องกับกรอบการวิจัย ด้านการพัฒนากระบวนการยุติธรรม 6 กรอบการวิจัย ได้แก่ 1) การวิจัยสำรวจความจำเป็นและความต้องการนวัตกรรมทางกฎหมายให้สอดคล้องและเหมาะสมกับพลวัตทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป 2) การวิจัยประสิทธิภาพของขั้นตอนและการบังคับใช้กฎหมาย โดยศึกษาด้านการนำกฎหมายมาใช้ในทางปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย 3) การวิจัยพัฒนาปรับปรุงโครงสร้าง ระบบงาน และบุคลากรขององค์กรในกระบวนการยุติธรรม 4) การวิจัยนวัตกรรมและนิติวิทยาศาสตร์ การประยุกต์ใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อประโยชน์ต่อการอำนวยความยุติธรรม และการคลี่คลายคดี 5) การวิจัยพัฒนาและส่งเสริมมาตรการกระบวนการยุติธรรมทางเลือก และการมีส่วนร่วมในงานยุติธรรม 6) การวิจัยสร้างมาตรฐานและเพิ่มประสิทธิภาพในด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมสู่การรองรับการเป็นสมาชิกสมาคมประชาคมอาเซียน โดยมีผลงานวิจัยที่แล้วเสร็จจำนวน 21 เรื่อง

ในการนี้ สถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม ในฐานะฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการพิจารณาและประเมินผลงานวิจัยของกระทรวงยุติธรรม จึงจัดทำบทสรุปการศึกษาวิจัยประจำปี 2561 เผยแพร่องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยดังกล่าว โดยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลงานวิจัยที่รวบรวมขึ้นนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อบุคคล หน่วยงานที่สนใจและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย อันนำไปสู่การพัฒนาและสร้างสรรค์กระบวนการยุติธรรม เพื่อให้สามารถอำนวยความยุติธรรมต่อประชาชนต่อไป

สถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม
สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม มีนาคม 2562

สารบัญ

การวิจัยประสิทธิภาพของขั้นตอนและการบังคับใช้กฎหมาย

01

โครงการศึกษาวิจัยการบังคับคดีกับสินทรัพย์ดิจิทัล

โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัฒนาพร โกวิทพัฒนกิจ และคณะ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
: กรมบังคับคดี

02

โครงการการติดตามและประเมินผลการบังคับใช้พระราชบัญญัติ ค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และที่แก้ไขเพิ่มเติมผ่านเครื่องมือการประเมินผลการบังคับใช้กฎหมาย

โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรรณนารถ และคณะ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ : สำนักงานกิจการยุติธรรม

03

การสร้างตัวชี้วัดการประเมินผลการดำเนินงานด้านการป้องกันปราบปราม และการบำบัดฟื้นฟูการแก้ไขผู้ติดยาเสพติดตามแนวคิด (ร่าง) ประมวลกฎหมายยาเสพติด

โดย ดร.ณัฐพล แสงอรุณ และคณะ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ : สำนักงานกิจการยุติธรรม

04

โครงการวิจัยการติดตามและการประเมินผลการบังคับใช้พระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 ผ่านเครื่องมือการประเมินผลการบังคับใช้กฎหมาย

โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยุทธพงศ์ ลีลากิจไพศาล มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
: สำนักงานกิจการยุติธรรม

สารบัญ

การวิจัยพัฒนา ปรับปรุงโครงสร้าง ระบบงาน และบุคลากร ขององค์กรในกระบวนการยุติธรรม (8

05

การพัฒนากลไกการควบคุมพฤติกรรมและการสนับสนุนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนิสัยของผู้ถูกคุมความประพฤติเพื่อยกระดับสัมฤทธิ์ผลของการคุมประพฤติ (ปีที่ 2)

โดย นางระพีพร หิมะคุณ ศรีสมบัติตระกูล และคณะ : กรมคุมประพฤติการพัฒนาแบบ

06

ประเมินความเสี่ยงปัญหาและความจำเป็นในการจำแนกผู้กระทำผิดในงานคุมประพฤติ (ปีที่ 2)

โดย นางพรประภา แก้วกล้า และคณะ : กรมคุมประพฤติ

07

จัดทำสื่อการเรียนรู้ในการพัฒนาพฤติกรรมผู้ต้องขัง

โดย นางสาวเพลินใจ แต่เกษม และคณะ : กรมราชทัณฑ์

08

การศึกษาลักษณะ รูปแบบ และความคุ้มค่าของการดำเนินคดีพิเศษ

โดย นางสาววัชรรา ไชยสาร และคณะ : กรมสอบสวนคดีพิเศษ

04

มายาคติของการเสพติด

โดย รองศาสตราจารย์ ดร. สังคิต พิริยะรังสรรค์ และคณะ มหาวิทยาลัยรังสิต
: กองพัฒนานวัตกรรมกรมการยุติธรรม สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม

10

การสำรวจสถานการณ์เกี่ยวกับการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังที่ผ่านกิจกรรมโครงการกำลังใจ ในพระดำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา

โดย รองศาสตราจารย์ ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์ และคณะ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ : กองพัฒนานวัตกรรมกรมการยุติธรรม สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม

สารบัญ

11

โครงการติดตามประเมินผลการดำเนินงานประมาณในลักษณะบูรณาการ ด้านการปฏิรูปกฎหมายและพัฒนากระบวนการยุติธรรม ปีงบประมาณ พ.ศ. 2561

โดย รองศาสตราจารย์ พันตำรวจโท ดร.เกษมศานต์ โชติชาครพันธุ์ ศูนย์บริการวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ : สำนักงานกิจการยุติธรรม

12

โครงการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรมในพื้นที่จังหวัดน่าน

โดย ศูนย์สำรวจความคิดเห็น “นิด้าโพล” : สำนักงานกิจการยุติธรรม

13

โครงการจ้างเหมาบริการออกแบบและจัดเก็บข้อมูลตามตัวชี้วัด เป้าหมายที่ 16

ดร.เกียรติอนันต์ ล้วนแก้ว คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ : สำนักงานกิจการยุติธรรม

14

โครงการวิเคราะห์ข้อมูลตัวชี้วัด วิธีการจัดเก็บข้อมูลและกิจกรรมการใช้ประโยชน์จากตัวชี้วัด

โดย รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระ สนิทธารักษ์ และคณะมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ : สำนักงานกิจการยุติธรรม

การวิจัยนวัตกรรมและนิติวิทยาศาสตร์

15

โครงการวิจัยการนำระบบตรวจการณ์เป้าหมายทะเล และอากาศยานไร้คนขับขนาดเล็กมาเพิ่มประสิทธิภาพการสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษของกรมสอบสวนคดีพิเศษ

โดย นายไกรศรี สว่างศรี และคณะ : กรมสอบสวนคดีพิเศษ

สารบัญ

การวิจัยพัฒนาและส่งเสริมมาตรการกระบวนการยุติธรรมทางเลือก และการมีส่วนร่วมในงานยุติธรรม

16

การศึกษาบทบาทและศักยภาพของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน

โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัศกร ไชยพงษ์ และคณะ คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี : สำนักงานกิจการยุติธรรม

17

โครงการวิจัยการถอดบทเรียนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนเพื่อเสริมความเข้มแข็งของชุมชน

โดย รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระ สนิทธารักษ์ และคณะมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ : สำนักงานกิจการยุติธรรม

18

โครงการศึกษาความคุ้มค่าและประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทยเปรียบเทียบกับกระบวนการยุติธรรมทางเลือก

โดย ดร.เกียรติอนันต์ ล้วนแก้ว มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต : สำนักงานกิจการยุติธรรม

สารบัญ

การวิจัยสร้างมาตรฐานและเพิ่มประสิทธิภาพในด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมสู่การรองรับการเป็นสมาชิกสมาคมประชาคมอาเซียน

19

การศึกษาวิจัยเพื่อประมวลฐานข้อมูลกฎหมายและนโยบายรัฐบาลด้านการทำธุรกรรมในระบบการเงินดิจิทัล (Cryptocurrency) ของประเทศสมาชิกอาเซียน+6)

โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภศิษฐ์ ทวีแจ่มทรัพย์ และคณะ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
: สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม

20

โครงการศึกษาวิจัยเพื่อทบทวนกฎหมายการบังคับคดีแพ่งในภูมิภาคอาเซียน

โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีณา อนุสรณ์เสนา และคณะ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
: สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม

21

โครงการศึกษาแนวทางการเพิ่มจำนวนล่ามภาษาอังกฤษและภาษาประจำชาติอาเซียนโดยการขึ้นทะเบียนกลางที่ใช้ร่วมกันหลายหน่วยงานและพัฒนากำหนดมาตรฐานบริการล่ามแปลภาษาเพื่อช่วยเหลือการดำเนินคดีอาญา

โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หนึ่งฤทัย แรงผลสัมฤทธิ์ และคณะ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย :
สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม

การวิจัย ประสิทธิภาพของขั้นตอนและการบังคับใช้กฎหมาย

โครงการศึกษาวิจัย

การบังคับคดีกับสินทรัพย์ดิจิทัล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัฒนาพร โกวิทพัฒนกิจ และคณะ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ร่วมกับกรมบังคับคดี

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

สินทรัพย์ดิจิทัลในปัจจุบันเป็นทรัพย์สินที่มีราคาและสามารถถือเอาได้อันจะทำให้สินทรัพย์ดิจิทัลเป็นทรัพย์สินทางเศรษฐกิจอีกประเภทหนึ่งที่ประชาชนทั่วไปอาจถือครองเอาไว้ ดังนั้นในการบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลนั้น เมื่อศาลมีคำพิพากษาให้บุคคลใดชนะคดีเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา หากลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็จะร้องขอต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ทำการยึดหรืออายัดสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เพื่อนำออกขายทอดตลาดนำเงินมาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา โดยทรัพย์สินที่จะทำการบังคับคดีได้มีหลายประเภท ทั้งที่มีรูปร่างและไม่รูปร่าง สินทรัพย์ดิจิทัลจึงเป็นทรัพย์สินอีกประเภทหนึ่งที่อาจถูกบังคับคดีได้ ดังนั้น เพื่อประโยชน์ในการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลให้มีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดจึงจำเป็นต้องมีการศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับสินทรัพย์ดิจิทัล

วิธีการดำเนินการวิจัย

ศึกษาภาพรวมเกี่ยวกับสินทรัพย์ดิจิทัล ซึ่งรวมถึงคุณลักษณะ สภาพแวดล้อม และสถิติข้อมูลทางการเงินที่เกี่ยวข้องของโลกเปรียบเทียบกับประเทศไทย นอกจากนี้ยังรวมถึงแนวทางการกำกับดูแลการประกอบกิจการที่เกี่ยวข้องกับสินทรัพย์ดิจิทัล ซึ่งจะศึกษาเปรียบเทียบกับประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีต้นแบบกฎหมายอย่าง Uniform Regulation of Virtual-Currency Businesses Act (UR-VCBA) และประเทศญี่ปุ่นในเรื่องที่เกี่ยวกับการบังคับคดีกับสินทรัพย์ดิจิทัลเพื่อนำมาวิเคราะห์

ข้อค้นพบ/ผลการศึกษาวิจัย

กระบวนการยึดและอายัดสินทรัพย์ดิจิทัลอาจสรุปได้ตามรูปต่อไปนี้

สินทรัพย์ดิจิทัล รวมถึง ไพรเวทคีย์ เป็นทรัพย์สินที่สามารถยึดและอายัดได้ เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถใช้ไพรเวทคีย์โอนเงินเสมือนเข้าไปที่วอลเล็ตอิเล็กทรอนิกส์ของรัฐเพื่อรับเอาเงินเสมือนดังกล่าวมาอยู่ในความครอบครองของตน อย่างไรก็ตามในกรณีเป็นผู้ประกอบการต่างชาติ การติดตามให้ได้ไพรเวทคีย์จึงจำเป็นต้องมีความร่วมมือในการสอบสวนในเชิงลึกและทางเทคนิค หลังจากที่ไพรเวทคีย์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษามาแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องทำการเก็บรักษาไพรเวทคีย์หรืออุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับวอลเล็ตอิเล็กทรอนิกส์เอาไว้ที่ปลอดภัย และอาจต้องพิจารณาต่อไปว่าจะโอนเงินเสมือนของลูกหนี้มาเก็บรักษาไว้หรือไม่ ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เกิดการโอนเงินเสมือนออกไปจากวอลเล็ตดังกล่าว สำหรับ

การจำหน่ายสินทรัพย์ดิจิทัลต้องกระทำการเป็นการเร่งด่วน เนื่องจากสินทรัพย์ดิจิทัลเป็นสิ่งที่มีความผันผวนของราคาสูง ซึ่งสอดคล้องกันกับหลักกฎหมายไทยตามมาตรา 332 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ที่พิจารณาได้ว่าสินทรัพย์ดิจิทัลจัดเป็นทรัพย์สินที่มีสภาพถาวรแน่นอน จะเป็นการเสี่ยงความเสียหาย

ข้อเสนอแนะ

1. การจำหน่ายสินทรัพย์ดิจิทัลควรต้องกระทำการเป็นการเร่งด่วน กรณีนี้จำเป็นต้องออกเป็นประกาศกำหนดเพื่อความชัดเจนในทางปฏิบัติต่อไป
2. สำหรับการประเมินมูลค่าสินทรัพย์ดิจิทัลในการจำหน่ายเพื่อการบังคับคดีมีแนวทางที่แตกต่างกันไป ตัวอย่างของสหรัฐอเมริกา USMS มิได้มีการประเมินมูลค่าสินทรัพย์ดิจิทัลที่เป็นการตั้งราคาขั้นต่ำ (Reserve Price) เอาไว้ แต่ผู้ประมูลทุกคนต้องชำระเงินมัดจำหรือวางหลักประกัน กรณีนี้อาจเทียบเคียงได้ว่าราคาของสินทรัพย์ดิจิทัลมีความผันผวนได้เช่นเดียวกับการผันผวนของราคาหุ้น ดังนั้นสำหรับประเทศไทยอาจเทียบเคียงหลักการประเมินมูลค่าหุ้นเพื่อขายทอดตลาดได้ กล่าวคือ ก่อนที่จะมีการขายทอดตลาดหุ้น เจ้าพนักงานบังคับคดีจะกำหนดราคาเริ่มต้นของหุ้นที่จะทำการขายทอดตลาด กรณีนี้จำเป็นต้องออกเป็นประกาศกำหนดเพื่อความชัดเจนในทางปฏิบัติต่อไป

การนำวิจัยไปใช้ประโยชน์

สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการยึด อายัด จำหน่าย สินทรัพย์ดิจิทัลรวมถึงการประเมินมูลค่าสินทรัพย์ดิจิทัล ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ในการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลให้มีประสิทธิภาพ เกิดความสัมฤทธิ์ผล ทันสมัย และเป็นมาตรฐานสากล ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามเจตนารมณ์และความมุ่งหมายของการบังคับใช้กฎหมาย

<https://goo.gl/6VPW57>

โครงการการติดตามและประเมินผลการบังคับใช้พระราชบัญญัติ ค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ผ่านเครื่องมือการประเมินผลการบังคับใช้กฎหมาย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรรณนทร์ และคณะ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
ร่วมกับสำนักงานกิจการยุติธรรม

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

กระทรวงยุติธรรมได้ดำเนินนโยบายเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในกระบวนการยุติธรรมเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้อย่างเท่าเทียม จึงได้มีการบังคับใช้พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งเป็นกฎหมายที่พัฒนาขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกและให้ความช่วยเหลือเยียวยาแก่ประชาชนผู้เสียหายที่ได้รับผลกระทบจากคดีอาญา อย่างไรก็ตาม การติดตามและประเมินผลการดำเนินงานบังคับใช้กฎหมายนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อการวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้นของกฎหมาย สำนักงานกิจการยุติธรรมจึงได้พัฒนาเครื่องมือการประเมินผลการบังคับใช้กฎหมายขึ้น โดยมีองค์ประกอบ 7 ประการ ได้แก่ 1. ความจำเป็นในการมี/ใช้กฎหมายในปัจจุบัน 2. บทบัญญัติของกฎหมาย 3. การนำกฎหมายไปบังคับใช้ 4. ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของผู้ถูกบังคับใช้กฎหมาย 5. ผลที่ได้รับจากการบังคับใช้ 6. ผลกระทบจากการบังคับใช้กฎหมาย 7. ความคุ้มค่าของการตราและใช้กฎหมายเมื่อเทียบกับส่วนได้ส่วนเสียที่ประชาชนหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะได้รับ โดยการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้ดำเนินการตั้งแต่ ปี 2544 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งถือเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมต่อการนำพระราชบัญญัติดังกล่าวมาดำเนินการทบทวนและประเมินผลกระบวนการดำเนินงานและรูปแบบการบังคับใช้กฎหมายในภาพรวมทั้งระบบอย่างรอบด้านโดยใช้เครื่องมือการประเมินผลการบังคับใช้กฎหมาย อันจะนำไปสู่ข้อสรุปหรือข้อเสนอต่อหน่วยงานต่าง ๆ ในการยกเลิก ปรับปรุง หรือ

แก้ไขกฎหมายให้มีความเหมาะสม และสามารถให้การช่วยเหลือประชาชนในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. การทบทวนวรรณกรรม ได้แก่ การทบทวนแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย กฎหมายที่เกี่ยวข้อง
2. การสำรวจความคิดเห็น (Survey) และการติดตามประเมินผล มีกลุ่มเป้าหมาย คือ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติฯ กำหนดพื้นที่ตัวอย่างได้ 7 จังหวัด คือ กรุงเทพมหานคร เชียงใหม่ พระนครศรีอยุธยา นครปฐม สุราษฎร์ธานี สงขลา ขอนแก่น
3. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept interview) สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 6 คน ได้แก่
 - 1) รองปลัดกระทรวงยุติธรรม หัวหน้ากลุ่มภารกิจด้านบริหารความยุติธรรม
 - 2) อธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ
 - 3) ผู้อำนวยการสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา

- 4) ศาสตราจารย์ณรงค์ ใจหาญ
- 5) รองศาสตราจารย์ ดร.ปกป้อง ศรีสนิท
- 6) นายพิทยา จินาวัฒน์
4. การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) 4 ภาค ได้แก่
 - 1) ภาคใต้ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
 - 2) ภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่
 - 3) ภาคตะวันออก จังหวัดขอนแก่น
 - 4) ภาคกลาง กรุงเทพมหานคร

โดยการดำเนินการวิจัยในลำดับที่ 2 – 4 เป็นการเก็บข้อมูลผ่านเครื่องมือการประเมินผลการบังคับใช้กฎหมายใน 5 องค์ประกอบ ดังนี้

- 1) ความจำเป็นในการมีหรือใช้กฎหมายในปัจจุบัน
- 2) บทบัญญัติของกฎหมาย
- 3) การนำกฎหมายไปใช้บังคับใช้
- 4) ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของผู้ถูกบังคับใช้กฎหมาย
- 5) ผลที่ได้รับจากการบังคับใช้กฎหมาย

ข้อค้นพบ/ผลการศึกษาวิจัย

ผลการประเมินพระราชบัญญัติ ค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ผ่านเครื่องมือการประเมินผลการบังคับใช้กฎหมาย

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการประเมินพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และที่แก้ไขเพิ่มเติม แสดงให้เห็นว่าสามารถใช้กฎหมายนี้ต่อไปได้แต่ต้องมีการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. เสนอแนะให้จัดตั้งกองทุนนอกงบประมาณแผ่นดิน
2. กรอบระยะเวลาการใช้สิทธิยื่นคำขอควรขยายมากกว่านี้
3. การจ่ายเงินของจำเลยควรมีแนวทางที่ชัดเจนมากกว่านี้
4. ผู้เสียหายควรได้สิทธิอื่นๆ นอกจากการช่วยเหลือการเงิน
5. ควรมีกฎหมายในการตั้งหน่วยงานกลางในการดูแลเฉพาะผู้เสียหาย (One stop Service)
6. ควรนำเทคโนโลยีมาใช้ให้มากขึ้น
7. ควรมีการประชาสัมพันธ์ที่ทั่วถึง

การนำวิจัยไปใช้ประโยชน์

การนำผลจากการประเมินพระราชบัญญัติ ค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ส่งต่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบถึงปัจจัยความสำเร็จ ปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมาย รวมทั้งแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อพัฒนาและแก้ไขปรับปรุงให้กฎหมายมีความสอดคล้องต่อความจำเป็นในการตรากฎหมาย บริบทของสังคม และการบังคับใช้กฎหมายที่มีประสิทธิภาพสมดังเจตนารมณ์ที่ตั้งไว้

<https://goo.gl/5DgV57>

การสร้างตัวชี้วัดการประเมินผลการดำเนินงานด้านการป้องกัน ปราบปราม และการบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำความผิดตามแนวคิด (ร่าง) ประมวลกฎหมายยาเสพติด

03

ดร.ณัฐพล แสงอรุณ และคณะ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ร่วมกับสำนักงานกิจการยุติธรรม

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การปฏิบัติต่อผู้ติดยาเสพติดในหลายทศวรรษที่ผ่านมาพบว่าปัญหาเสพติดในสังคมไทยไม่ได้ลดลงตามนโยบายและทิศทางการพัฒนาประเทศ สถิติที่พบในรอบหลายปีต้องโทษในคดียาเสพติดมีเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องสะท้อนให้เห็นว่าทิศทางนโยบายและการบังคับโทษในคดียาเสพติดไม่ได้ชะลอหรือยับยั้งการกระทำผิดในคดีดังกล่าวได้ โดยภาครัฐประสบปัญหาการเข้าถึงแก่นแกนของปัญหาอย่างแท้จริงรวมถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายและการบังคับโทษที่อาจไม่เหมาะสมกับสถานการณ์และความจริงทางสังคมที่เกิดขึ้น ในปัจจุบันจึงได้มีการจัดทำ (ร่าง) ประมวลกฎหมายยาเสพติดซึ่งเป็นการนำแนวคิดใหม่ในการพัฒนาวิธีการป้องกันการปราบปรามและการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ซึ่งถือเป็นการปฏิรูประบบการดำเนินงานบังคับใช้กฎหมายยาเสพติดของประเทศไทย และเพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของ (ร่าง) ประมวลกฎหมายยาเสพติด และการพัฒนาระบบงานด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงได้มีการศึกษาวิจัย “การสร้างตัวชี้วัดการประเมินผลการดำเนินงานด้านการป้องกัน ปราบปราม และการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดตามแนวคิด (ร่าง) ประมวลกฎหมายยาเสพติด” เพื่อให้ตัวชี้วัดดังกล่าวสามารถสะท้อนประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่แท้จริงของการดำเนินงานตามร่างกฎหมาย รวมไปถึงสามารถพัฒนาทิศทางการบริหารงานด้านกระบวนการยุติธรรมต่อการแก้ไขปัญหายาเสพติดที่มีความยั่งยืนได้ต่อไป

วิธีการดำเนินการวิจัย

ใช้วิธีการศึกษาในเชิงบูรณาการวิธีการวิจัย โดยศึกษาผ่านเอกสารทางวิชาการ งานวิจัย หนังสือ ตำรา และเอกสารที่เกี่ยวข้องอื่นๆ เพื่อรวบรวมข้อมูลและเกณฑ์การพัฒนาตัวชี้วัดจากนโยบาย ยุทธศาสตร์ กฎหมาย และแนวปฏิบัติระหว่างประเทศ ดังนี้ 1) การประมวลประเด็นที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย (Issues surrounding research) 2) การวิเคราะห์ (ร่าง) ประมวลกฎหมายยาเสพติด เป็นการถอดรหัส (Decoding) เป้าหมายการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับ (ร่าง) ประมวลกฎหมาย ยาเสพติด 3) การวิเคราะห์การดำเนินงานด้านการป้องกัน การปราบปราม และการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด 4) การจัดทำตัวชี้วัดการประเมินผลการดำเนินงานด้านการป้องกัน ปราบปราม และการบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำความผิดตามแนวคิด (ร่าง) ประมวลกฎหมายยาเสพติด

ข้อค้นพบ/ผลการศึกษาวิจัย

ตัวชี้วัดการประเมินผลการดำเนินงานด้านการป้องกันปราบปรามและการบำบัดฟื้นฟูการแก้ไขผู้ติดยาเสพติดตามแนวคิด (ร่าง) ประมวลกฎหมายยาเสพติด สามารถสรุปตัวชี้วัดออกเป็น 4 ด้าน จำนวน 20 ตัวชี้วัด ได้แก่

1 ด้านการพัฒนาโลกเชิงนโยบายและการขับเคลื่อน

- นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการป้องกันปราบปรามและแก้ไขปัญหายาเสพติด
- การดำเนินการของคณะกรรมการตาม (ร่าง) ประมวลกฎหมายยาเสพติด

2 ด้านการป้องกันและแก้ไข

- ระดับความสำเร็จของการควบคุมพื้นที่เสี่ยงในจังหวัดเพื่อป้องกันกลุ่มผู้มีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด
- การสร้างสภาพแวดล้อมและการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
- ความสำเร็จในการกำหนดเขตพื้นที่มาตรการพิเศษ
- การสร้างความรับรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติดแก่เด็กเยาวชนและประชาชน

3 ด้านการปราบปรามและสกัดกั้น

- การสกัดกั้นปริมาณยาเสพติด
- การจับกุมปราบปราม
- ผลสำเร็จการดำเนินคดี
- การดำเนินการทางทรัพย์สิน

4 ด้านการป้องกันและแก้ไข

- การนำผู้ต้องสงสัยฯ เข้าสู่กระบวนการคัดกรองเพื่อการบำบัดรักษา
- อัตราผู้เสพยาใหม่ต่อจำนวนผู้เข้ารับการบำบัด
- อัตราผู้เสพยาเข้ารับการบำบัดรักษาและสามารถหยุดเสพยาได้
- จำนวนผู้เข้ารับการบำบัดที่ติดตามถึงขนาดต้องพึ่งพายาเสพติด
- อัตราการกลับมาบำบัดซ้ำ
- ชีตความสามารถในการให้บริการบำบัดรักษา (Capacity)
- การให้การช่วยเหลือ/สงเคราะห์ฟื้นฟูสภาพทางสังคม
- อัตราการกระทำผิดซ้ำของผู้กระทำผิดในคดียาเสพติด
- อัตราการคงอยู่ของผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในระบบบำบัดรักษาทุกระบบ (Retention rate)
- การลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติด (Harm Reduction)

ข้อเสนอแนะ

1. การจัดทำตัวชี้วัดตามแนวคิด (ร่าง) ประมวลกฎหมายยาเสพติดหลายตัวจำเป็นจะต้องใช้เวลาในการรวบรวมข้อมูล เช่น การดำเนินการทางทรัพย์สินซึ่งมีกระบวนการทางศาลเวลานาน ดังนั้นการจัดทำตัวชี้วัดตามแนวคิด (ร่าง) ประมวลกฎหมายยาเสพติดในหลายตัวจำเป็นจะต้องปรับลักษณะการรวบรวมข้อมูล

2. การจัดทำตัวชี้วัดในครั้งนี้เป็นการดำเนินการโดยคาดคะเนสถานการณ์การดำเนินการตามแนวคิด (ร่าง) ประมวลกฎหมายยาเสพติดหลายประการซึ่งยังไม่ได้มีการดำเนินการจริงทั้งนี้หากมีการดำเนินการตามมาตรการควบคุมพิเศษก็ควรมีการวางระบบการประเมินผลการดำเนินการปลักย่อยในแต่ละมาตรการไว้ควบคู่ด้วย

3. สิ่งที่ต้องพึงระวังในการใช้ตัวชี้วัดคือการที่ตัวชี้วัดมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อประเมินผลการดำเนินการป้องกันปราบปราม บำบัดฟื้นฟู และแก้ไขปัญหายาเสพติดหลังจากมีการประกาศใช้และบังคับใช้กฎหมาย ดังนั้นการนำตัวชี้วัดมาใช้เพื่อชี้ให้เห็นถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินการในการแก้ไขปัญหายาเสพติดหลังจากมีกฎหมาย และปัญหาข้อขัดข้องหรือสิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จมากกว่าที่จะใช้ในการตรวจสอบติดตามการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่

การนำวิจัยไปใช้ประโยชน์

นำตัวชี้วัด (Key Performance Indicators: KPI) ส่งต่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับ (ร่าง) ประมวลกฎหมายยาเสพติด พร้อมวิธีการจัดเก็บข้อมูลตามตัวชี้วัด เพื่อที่จะสามารถใช้ตัวชี้วัดดังกล่าวเพื่อประเมินผลการดำเนินการป้องกัน ปราบปราม บำบัดฟื้นฟู และแก้ไขปัญหายาเสพติดภายหลังจากมีการประกาศใช้และบังคับใช้กฎหมายแล้ว

<https://goo.gl/5DgV57>

โครงการวิจัยการติดตามและการประเมินผลการบังคับใช้พระราชบัญญัติ กองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 ผ่านเครื่องมือการประเมินผลการบังคับใช้กฎหมาย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยุทธพงศ์ สีสากิจไพศาล และคณะ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
ร่วมกับสำนักงานกิจการยุติธรรม

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ด้วยสภาพการณ์ในการตรากฎหมายของประเทศไทยในปัจจุบันที่มีเป็นเป็นจำนวนมาก โดยในจำนวนดังกล่าว มีกฎหมายที่มีความล้าสมัยเนื่องจากประกาศใช้มาเป็นระยะเวลานาน และได้มีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน รัฐบาลได้ตระหนักจึงมีการวางนิตินโยบายในการจัดทำกฎหมายแห่งรัฐไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 77 โดยกำหนดให้กฎหมายต้องมีเพียงเท่าที่จำเป็น และยกเลิกปรับปรุงกฎหมายที่หมดความจำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ สำนักงานกิจการยุติธรรมได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของนโยบายดังกล่าว จึงได้พัฒนาเครื่องมือการประเมินผลการบังคับใช้กฎหมายขึ้น โดยมีองค์ประกอบ 7 ประการ ได้แก่ 1.ความจำเป็นในการมี/ใช้กฎหมายในปัจจุบัน 2. บทบัญญัติของกฎหมาย 3. การนำกฎหมายไปบังคับใช้ 4. ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของผู้ถูกบังคับใช้กฎหมาย 5. ผลที่ได้รับจากการบังคับใช้ 6. ผลกระทบจากการบังคับใช้กฎหมาย 7. ความคุ้มค่าของการตราและใช้กฎหมายเมื่อเทียบกับส่วนได้ส่วนเสียที่ประชาชนหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะได้รับ โดยได้นำเครื่องมือการประเมินผลดังกล่าวมาใช้ประเมินพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 โดยมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 24 เมษายน พ.ศ. 2559 โดยพระราชบัญญัติดังกล่าว เป็นกฎหมายที่กระดัดมาจากระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2553 ซึ่งจากการดำเนินงานของกองทุนยุติธรรมเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 จนถึงปัจจุบันได้ให้บริการประชาชนมาเป็นระยะเวลานานพอสมควรอันเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมต่อการนำพระราชบัญญัตินี้มาประเมินผลการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ของพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม

ว่ามีความสอดคล้องกับเจตนารมณ์ หรือเกิดประโยชน์ต่อประชาชนและสังคมไทยหรือไม่ อันจะนำไปสู่ข้อสรุปหรือข้อเสนอต่อหน่วยงานต่าง ๆ ในการยกเลิก ปรับปรุง หรือแก้ไขกฎหมายให้มีความเหมาะสม และสามารถให้การช่วยเหลือประชาชนในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. การทบทวนวรรณกรรม ได้แก่ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานบังคับใช้กฎหมายตามพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 และระเบียบคณะกรรมการกองทุนยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการช่วยเหลือประชาชนในการดำเนินคดี พ.ศ. 2559 รวมถึงแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลการบังคับใช้กฎหมายตามคู่มือระบบการประเมินผลการบังคับใช้กฎหมายที่พัฒนาขึ้นโดยสำนักงานกิจการยุติธรรม
2. นำเครื่องมือการประเมินผลการบังคับใช้กฎหมาย จำนวน 4 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 บทบัญญัติของกฎหมาย องค์ประกอบที่ 2 การนำกฎหมายไปบังคับใช้ องค์ประกอบที่ 3 ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของผู้ถูกบังคับใช้กฎหมาย องค์ประกอบที่ 4 ผลที่ได้จากการบังคับใช้กฎหมาย มาประเมินผลการบังคับใช้พระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรมฯ โดยดำเนินการดังนี้

2.1 การสัมภาษณ์ (In-Depth Interview) ผ่านแบบสอบถาม โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้บริหารหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในระดับนโยบาย เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรมฯ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรมฯ เฉพาะภารกิจด้านที่ 3 และ

ด้านที่ 4 ประชาชนหรือกลุ่มเป้าหมายที่ขอรับความช่วยเหลือจากกองทุนยุติธรรม

2.2 การสนทนากลุ่ม (Focus group) เจ้าหน้าที่ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรมฯ และหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้อง

ข้อค้นพบ/ผลการศึกษาวิจัย

ผลการประเมินพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 ผ่านเครื่องมือประเมินผลการบังคับใช้กฎหมายตามองค์ประกอบที่กำหนด มีดังนี้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงการบังคับใช้พระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรมฯ ประกอบด้วย

1. สร้างระบบหรือแผนงานการตรวจสอบบทบัญญัติของกฎหมายตามรอบระยะเวลาที่ชัดเจน
2. มีการตรวจสอบความซ้ำซ้อนของ พรบ.กองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 กับกฎหมายอื่นที่มีบทบัญญัติบังคับใช้เรื่องเดียวกัน หรือใกล้เคียงกัน
3. มีการนำผลการตรวจสอบ/การทบทวน กฎหมายไปใช้เพื่อปรับปรุง แก้ไข หรือยกเลิกกฎหมาย ให้มีความทันสมัยและสอดคล้องกับบริบทของสังคม
4. จัดทำแผนการทบทวนและแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายและสภาพบังคับของกฎหมายอย่างจริงจังและต่อเนื่อง
5. สร้างกระบวนการทบทวนและแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายและสภาพบังคับของกฎหมายที่เป็นระบบ โปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้
6. มีคณะทำงานที่มาจากภายในและภายนอกหน่วยงานเพื่อพิจารณาทบทวนและแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมาย
7. รายงานผลการดำเนินงานและข้อสรุปเกี่ยวกับการทบทวน/แก้ไข บทบัญญัติของกฎหมายกองทุนยุติธรรมในรูปแบบรายงานที่น่าเชื่อถือ

8. มีการนำผลการดำเนินงานและข้อสรุปเกี่ยวกับการทบทวน/แก้ไข บทบัญญัติของกฎหมายกองทุนยุติธรรมไปใช้เพื่อการทบทวนและแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมาย

9. นำผลการประเมินคุณภาพการให้บริการหรือการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่มาใช้ในการปรับปรุงพัฒนาการให้บริการหรือประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่

10. มีสัดส่วนจำนวนผู้ปฏิบัติงานเพียงพอกับจำนวนผู้ติดต่อใช้บริการ

11. สร้างขวัญกำลังใจตลอดจนยกย่องผู้ปฏิบัติงานที่มีผลงานดีเด่นตามเกณฑ์ที่กำหนด

12. สนับสนุนการปฏิบัติงานด้วยการจัดสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมแก่การทำงาน

13. มีการประเมินความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุนยุติธรรมจากผู้ใช้บริการหรือผู้ที่สนใจ

14. มีการติดตาม ประเมินหรือสำรวจพฤติกรรมของผู้ใช้บริการที่มีการเปลี่ยนแปลงหลังจากการได้รับความช่วยเหลือจากกองทุนยุติธรรม

การนำวิจัยไปใช้ประโยชน์

นำส่งผลการศึกษาวิจัยให้สำนักงานกองทุนยุติธรรม สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 ให้มีความทันสมัย และเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับใช้ได้มากยิ่งขึ้น อันจะนำมาซึ่งการส่งเสริมระบบการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

<https://goo.gl/41cK16>

การวิจัย พัฒนา ปรับปรุงโครงสร้าง ระบบงาน และบุคลากร ขององค์กรในกระบวนการยุติธรรม

นางระพีพร หิมะคุณ ศรีสบัติตระกูล ผู้อำนวยการสำนักงานคุมประพฤติกรุงเทพมหานคร 2 และคณะ กรมคุมประพฤติ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การปฏิบัติงานคุมประพฤติไม่ได้เป็นเพียงการทำหน้าที่การกฎหมาย แต่ยังต้องทำบทบาทสำคัญในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้ถูกคุมความประพฤติเพื่อแก้ไขฟื้นฟู ผู้กระทำผิด เพื่อมิให้เขาเหล่านั้นวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำขึ้นใหม่ อีกทั้งยังต้องดำเนินการให้ผู้กระทำผิดมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข ดังนั้น จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่จะได้มีการศึกษาเพื่อพัฒนาระบบการปฏิบัติงานควบคุมและสอดส่องและกระบวนการแก้ไขฟื้นฟูและช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้กระทำผิดของพนักงานคุมประพฤติให้สามารถใช้เป็นกลไกในการควบคุมพฤติกรรมของผู้ถูกคุมความประพฤติและสนับสนุนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ถูกคุมความประพฤติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนสามารถพัฒนารูปแบบกระบวนการและวิธีการปฏิบัติงานเชิงพฤติกรรมศาสตร์ในการควบคุมพฤติกรรมและการสนับสนุนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำผิดให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดได้อย่างแท้จริงยิ่งขึ้น

วิธีการดำเนินการวิจัย

ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากหนังสือเอกสาร และรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย สร้างและพัฒนาทีมงานวิจัยที่มีประสิทธิภาพจากการทำงานในสำนักงานคุมประพฤติเพื่อสร้างและพัฒนา (1) คู่มือกระบวนการปฏิบัติงานด้วยกลไกการควบคุมพฤติกรรมและการสนับสนุนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ถูกคุมความประพฤติสำหรับพนักงานคุมประพฤติ (2) แบบ

บันทึกพฤติกรรมของพนักงานคุมประพฤติเพื่อประเมินการใช้กลไกการควบคุมพฤติกรรมและการสนับสนุนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม (3) แบบสัมภาษณ์ผู้ถูกคุมความประพฤติเพื่อประเมินการรับรู้ การได้รับการควบคุมพฤติกรรมและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และ (4) แบบประเมินพัฒนาการของการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและคุณภาพชีวิตของผู้ถูกคุมความประพฤติภายหลังผ่านพ้นการคุมประพฤติ หลังจากนั้น หน่วยวิจัยทั้ง 7 แห่ง นำเครื่องมือวิจัยไปใช้ และคณะผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อวิเคราะห์และประเมินผล

ข้อค้นพบ/ผลการศึกษาวิจัย

พนักงานคุมประพฤติเริ่มใช้กลไกการควบคุมและสนับสนุนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในขั้นตอนการรับคดี การชี้แจงเงื่อนไขการคุมความประพฤติ และรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์และวางแผนการดำเนินการควบคุมและสอดส่อง และการติดตามประเมินผล ซึ่งในแต่ละขั้นตอนการปฏิบัติงานนั้น พนักงานคุมประพฤติได้ใช้กลไกการควบคุม

พฤติกรรมและกลไกการสนับสนุนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่แตกต่างไปตามสภาพปัญหาและความต้องการของผู้ถูกคุมความประพฤติแต่ละรายกรณีหรือรายกลุ่ม โดยส่วนใหญ่พนักงานคุมประพฤติจะเลือกใช้กลไกการสนับสนุนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ง่ายกว่ากลไกการควบคุมพฤติกรรม ซึ่งการตกเอนเป็นกลไกการควบคุมพฤติกรรมของผู้ถูกคุมความประพฤติที่พนักงานคุมประพฤติเลือกใช้มากที่สุด ในขณะที่การแนะนำเป็นกลไกการสนับสนุนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ถูกคุมความประพฤติที่ พนักงานคุมประพฤติเลือกใช้มากที่สุด และพบว่า การควบคุมและสอดส่องผู้ถูกคุมความประพฤติโดยใช้กลไกการควบคุมและสนับสนุนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมีส่วนช่วยให้เกิดสัมฤทธิ์ผลของการคุมประพฤติ คือ ผู้ผ่านพ้นการคุมความประพฤติ ทั้งสองกลุ่มสามารถปฏิบัติตามเงื่อนไขการคุมความประพฤติ มีการปรับปรุงพฤติกรรมทั้งด้านความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ความตระหนักเกี่ยวกับพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และการแสดงออกของพฤติกรรม อีกทั้งไม่วนกลับไปกระทำความผิดซ้ำในช่วง 3 เดือนหลังพ้นการคุมความประพฤติ มีคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ ร่างกาย สังคม และสิ่งแวดล้อมที่ตนเองพึงพอใจ และสามารถกลับตัวเป็นพลเมืองดีซึ่งสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างปกติสุข

ข้อเสนอแนะ

รัฐควรใช้วิธีการคุมความประพฤติผู้กระทำผิดแทนการลงโทษจำคุกในเรือนจำ และรัฐต้องสร้างความมั่นใจให้กับสังคม โดยต้องมีการกำหนดมาตรการในการควบคุมดูแลจากผู้มีหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ กรมคุมประพฤติต้องมีการพัฒนาให้บุคลากรได้มีความรู้ความเข้าใจและการ

มีแนวทางคู่มือการปฏิบัติงานเพื่อให้พนักงานคุมประพฤติมีเครื่องมือในการปฏิบัติงานเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง การประสานการมีส่วนร่วม การลงนามบันทึกความร่วมมือต่างๆ กับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งอาสาสมัครคุมประพฤติเพื่อเข้ามาช่วยเหลือการทำงานของพนักงานคุมประพฤติก็มีความจำเป็นเช่นกันที่จะทำให้พนักงานคุมประพฤติผู้ที่จะคอยช่วยเหลือสนับสนุน แก้ไขฟื้นฟู รวมทั้งบังคับใช้กฎหมายกับผู้ถูกคุมความประพฤติให้สามารถดำเนินการได้อย่างเหมาะสม อันจะส่งผลให้บรรลุเป้าหมายภารกิจของกรมคุมประพฤติในการเป็นหน่วยงานหลักในการใช้มาตรการทางเลือกในการลงโทษผู้กระทำความผิดโดยไม่ควบคุมตัว และเป็นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด

การนำวิจัยไปใช้ประโยชน์

ตีพิมพ์และเผยแพร่งานวิจัยให้แก่สำนักงานคุมประพฤติทั่วประเทศ สถาบันการศึกษาจำนวน 20 แห่งและผู้สนใจสามารถขอรับได้นอกจากนี้ยังมีการเผยแพร่ผลงานวิจัยผ่านทางเว็บไซต์ของสำนักงานกิจการยุติธรรมและกรมคุมประพฤติ โดยพนักงานคุมประพฤติสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานควบคุมและสอดส่องได้อย่างมีประสิทธิภาพ

<https://goo.gl/S8giYx>

นางพรประภา แก้วกล้า ผู้อำนวยการกองพัฒนาการคุมประพฤติ และคณะ กรมคุมประพฤติ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

มีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงและพัฒนาแบบประเมินระดับความเสี่ยงในการกระทำผิดซ้ำและสภาพปัญหาความต้องการของผู้กระทำผิด ซึ่งเป็นเครื่องมือที่พนักงานคุมประพฤติใช้ในการจำแนกเพื่อกำหนดความเข้มงวดในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด และกำหนดวิธีการปฏิบัติที่เหมาะสมในการควบคุมและสอดส่อง รวมทั้งจัดให้เข้ากิจกรรมการแก้ไขฟื้นฟู โครงการดังกล่าวเป็นโครงการต่อเนื่อง 3 ปี โดยปีที่ 2 เป็นการนำต้นร่างแบบประเมินความเสี่ยงและสภาพปัญหาความต้องการต้นร่างที่ผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติเพื่อหาความเที่ยงและความตรงไปทดลองใช้จนกว่าจะครบระยะเวลาคุมประพฤติ และปรับแก้ต้นร่างแบบประเมินความเสี่ยงและสภาพปัญหาความต้องการตามข้อเสนอแนะจากการเก็บข้อมูลเพื่อทำการปรับแบบความเสี่ยงและสภาพปัญหาความต้องการต้นร่างเป็นฉบับสมบูรณ์ รวมถึงวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจากกลุ่มทดลอง

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. การหาคำมาตรฐานแบบประเมินปัจจัยภายในในกลุ่มประชาชนทั่วไป แบบประเมินปัจจัยภายในที่คณะผู้วิจัยนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการประเมินผู้กระทำผิดในงานคุมประพฤติ มีพื้นฐานจากการนำแบบประเมินภาษาอังกฤษมาแปลและนำชุดแบบประเมินซึ่งประกอบด้วยแบบประเมินทางจิตวิทยาทดลองใช้ในสำนักงานที่เข้าร่วมโครงการ 20 แห่ง เปรียบเทียบกับศึกษาวิจัยในกลุ่มประชากรไทย โดยมีมหาวิทยาลัยสวนดุสิตเป็นผู้รับผิดชอบจัดเก็บข้อมูลในกลุ่มประชากรไทย

2. การวิเคราะห์คุณภาพแบบจำแนกผู้กระทำผิดในงานคุมประพฤติ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งหมดมาวิเคราะห์เพื่อประเมินหาคุณภาพแบบจำแนกที่จะนำมาใช้กับผู้กระทำผิดในงานคุมประพฤติโดยวิธีการทางสถิติ โดยศูนย์ประเมินทางจิตวิทยา คณะจิตวิทยาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นผู้รับผิดชอบกิจกรรมการวิเคราะห์คุณภาพแบบจำแนกและข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

3. การปรับแก้ข้อคำถามและคำอธิบายข้อคำถามและการพิจารณาแนวทางการควบคุมและสอดส่อง จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการขึ้นเพื่อให้พนักงานคุมประพฤติได้มาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

ข้อค้นพบ/ผลการศึกษาวิจัย

จากการผลการเก็บข้อมูลโดยพนักงานคุมประพฤติที่ผ่านการอบรมแบบจำแนกที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วยแบบประเมินความเสี่ยงและความต้องการ และแบบประเมินปัจจัยภายในไปเก็บข้อมูลในสำนักงานคุมประพฤติ 20 แห่ง ในปี พ.ศ. 2560 คณะผู้วิจัยยังได้นำแบบประเมินปัจจัยภายในซึ่งเป็นแบบประเมินทางจิตวิทยาไปเก็บข้อมูลในกลุ่มประชากรทั่วไปเพื่อหาค่าคะแนนเกณฑ์ของประชากร

ไทย ในปี พ.ศ. 2561 หลังจากรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งหมดแล้วจึงดำเนินการวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือ พบว่า แบบประเมินความเสี่ยงและความต้องการมีความเที่ยงอยู่ในเกณฑ์ดี โดยข้อคำถามด้านอาการผิดปกติทางจิตหรือบุคลิกภาพมีความเที่ยงต่ำกว่าเกณฑ์เนื่องจากมีผู้ถูกคุมความประพฤติที่แสดงอาการดังกล่าวจำนวนน้อย เมื่อประเมินความตรงเชิงทำนายโดยใช้สถานะการมารายงานตัวครั้งแรกเป็นตัวแปรเกณฑ์ พบว่าแบบประเมินความเสี่ยงและความต้องการสามารถทำนายว่าผู้ถูกคุมความประพฤติจะมารายงานตัวตรงตามกำหนดนัดหรือไม่มารายงานตัวครั้งแรกได้ ในขณะเดียวกันแบบประเมินปัจจัยภายในซึ่งประกอบด้วยแบบประเมินทางจิตวิทยา 4 ชุด มีความเที่ยงจากความสอดคล้องภายในไม่ผ่านเกณฑ์และมีการแบ่งองค์ประกอบไม่สอดคล้องกับทฤษฎีที่พัฒนาแบบประเมินแต่ละชุด และพบว่าคะแนนแบบประเมินปัจจัยภายในของกลุ่มผู้ถูกคุมความประพฤติและประชาชนทั่วไปไม่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตามแบบประเมินที่สอดคล้องต่ออาชญากรรม ด้านกฎหมายสามารถนำมาใช้ประกอบการประเมินจำแนกได้เนื่องจากมีความเที่ยงและความตรงเชิงทำนาย

ข้อเสนอแนะ

แบบจำแนกที่พัฒนาขึ้นมีความสามารถในการทำนายผลการปฏิบัติตามเงื่อนไขการคุมความประพฤติ กรมคุมประพฤติควรที่จะดำเนินการติดตามกลุ่มผู้ถูกคุมความประพฤติที่ได้รับการประเมินในโครงการต่อไป เพื่อตรวจสอบประวัติการกระทำผิดและนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ความตรงเชิงทำนายของแบบจำแนกที่พัฒนาขึ้นนี้เพื่อใช้ในการประเมินการกระทำผิดซ้ำ

การนำวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผลการศึกษาวิจัยสามารถพัฒนาแบบประเมินระดับความเสี่ยงและสภาพปัญหาความต้องการของผู้กระทำผิดที่มีคุณภาพมีประสิทธิภาพ ในการประเมินและจำแนกผู้กระทำผิดที่นำไปสู่การดำเนินการสอดส่องดูแลแก้ไขฟื้นฟูที่เหมาะสม ลดความเป็นไปได้ที่ผู้กระทำผิดจะหลบหนีไปกระทำผิดซ้ำ สังคมและชุมชนมีความปลอดภัย สมาชิกในสังคมสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างผาสุก ในเชิงเศรษฐกิจประเทศจะมีประชากรที่สามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศเป็นประชากรที่มีคุณภาพ

<https://goo.gl/rgXXYV>

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

รูปแบบหรือวิธีการในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ในแต่ละประเทศมีความแตกต่างกัน แต่มีเป้าหมายร่วมกันในเรื่องของการคุ้มครองป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมและป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขัง โดยกำหนดวิสัยทัศน์ว่า “กรมราชทัณฑ์เป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพ ในการควบคุม แก้ไขและพัฒนาพหุตินิสัยของผู้ต้องขัง เพื่อคืนคนดี สู่สังคม” การป้องกันและแก้ไขผู้ต้องขังในปัจจุบัน นับว่าเป็นงานที่ทำทนายในการวางแผนและการสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ในการปฏิบัติงานด้านการแก้ไขให้มีรูปแบบที่หลากหลายและลักษณะภูมิหลังของแต่ละคน ดังนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องวางแผนพัฒนาภายใต้ข้อจำกัดต่างๆ ที่มีอยู่ในด้านอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ จำนวนผู้ต้องขังที่เพิ่มสูงขึ้นและงบประมาณที่จำกัด ฯลฯ

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การจัดทำสื่อการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาพหุตินิสัยผู้ต้องขัง” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้สื่อกับการสร้างแรงบันดาลใจในการปรับเปลี่ยนทัศนคติพฤติกรรมผู้ต้องขัง เพื่อใช้สื่อในรูปแบบต่างๆ เป็นเครื่องมือในการพัฒนาพหุตินิสัยผู้ต้องขัง และเพื่อสร้างนวัตกรรมใหม่ในกระบวนการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ โดยใช้วิธีการศึกษาแบบผสมผสานทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ (Mixed Method) ทั้งการทดลองใช้สื่อวีดิทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้กับผู้ต้องขังพร้อมทั้งประเมินผลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) ตลอดจนการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เจ้าหน้าที่เรือนจำส่วน/ฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและดำเนินการสำรวจเรือนจำและ ทัณฑสถานจำนวน 92 แห่ง (คิดเป็น

ร้อยละ 64 ของเรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศ) เกี่ยวกับแนวทางการใช้สื่อเพื่อการพัฒนาพหุตินิสัยผู้ต้องขังการสำรวจพบว่าในเรือนจำมีอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ ที่ปฏิบัติงานด้านการแก้ไขพัฒนาพหุตินิสัยผู้ต้องขัง ไม่เกิน 5 คน ร้อยละ 70.7 โดยส่วนใหญ่จึงต้องการให้มีการนำสื่อมาใช้เป็นเครื่องมือในการจัดกิจกรรมทั้งการให้ความรู้และการปรับเปลี่ยนวิธีคิดทัศนคติ โดยการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำสื่อการเรียนรู้ในการพัฒนาพหุตินิสัยผู้ต้องขัง

ข้อค้นพบ/ผลการศึกษาวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า สำนักพัฒนาพหุตินิสัยซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงได้จัดหาสื่อต่างๆ ส่งให้กับเรือนจำและทัณฑสถาน ทั้งในรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์ วีดิทัศน์ ฯลฯ แต่ยังไม่เพียงพอ และยังไม่สามารถทำให้สื่อต่างๆ ที่มีนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด รวมทั้งโอกาสที่ผู้ต้องขังจะเข้าถึงสื่อยังมีข้อจำกัด จึงเห็นควรมีการสร้างระบบให้ชัดเจนและใช้สื่อเป็นเครื่องมือแทนอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ในการอบรม โดยมีการจัดแบ่งประเภทของสื่อการเรียนรู้ในเรือนจำ ออกเป็น 5 ประเภทคือ 1. สื่อสิ่งพิมพ์ในห้องสมุด 2. สื่อวีดิทัศน์ (รายการโทรทัศน์/ภาพยนตร์) 3. เสียงตามสาย/การฝึกให้ผู้ต้องขังแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ 4. วิทยากรภายนอก/บอร์ดส่งเสริมการอ่าน 5. การเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ซึ่งเรือนจำและ ทัณฑสถานแต่ละแห่งมีการนำสื่อมาใช้หลากหลาย และแตกต่างกันไปตามบริบทของกลุ่มผู้ต้องขัง อัตรากำลังเจ้าหน้าที่และความพร้อมของสถานที่ จากการศึกษาภาคสนาม (Field Method) โดยการทดลองนำร่องการใช้สื่อ และการจัดการประชุม เรื่องการจัดทำสื่อการเรียนรู้ในการพัฒนาพหุตินิสัยผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน 6 แห่ง ประกอบ

ด้วย เรือนจำกลางอุดรธานี เรือนจำจังหวัดพิษณุโลก เรือนจำจังหวัดจันทบุรี ทัณฑสถานหญิงสงขลา เรือนจำจังหวัดบุรีรัมย์ และเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช โดยเชิญเจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาฯ จากเรือนจำและทัณฑสถาน รวม 6 เขต (ประกอบด้วยเขต 2 , 3 , 4 , 6 , 8 และ 9) เข้าร่วมประชุมฯ และดำเนินการเก็บข้อมูลเพื่อประเมินผลการทดลองใช้สื่อการเรียนรู้กับผู้ต้องขัง ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1.) ผู้ต้องขังเข้าใหม่ไม่เกิน 3 เดือนจำนวน 56 คน 2.) ผู้ต้องขังเหลือโทษสูงเกิน 10 ปีขึ้นไปจำนวน 59 คน และ 3.) ผู้ต้องขังที่ใกล้ปล่อยตัวพ้นโทษ จำนวน 60 คน รวมทั้งหมด 175 คน ผลการศึกษาพบว่า สื่อช่วยกระตุ้นความสนใจของผู้ต้องขังทั้ง 3 กลุ่มและสะท้อนความคิดเห็นในเชิงบวกถึงการมีกำลังใจและแรงบันดาลใจให้ตนเองปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและกำหนดเป้าหมายในชีวิตมากยิ่งขึ้น

รูปแบบที่ 1 การใช้สื่อวีดิทัศน์ เรื่อง “นิค” ชายไร้แขนขา ระยะเวลา 7 นาที ผู้ต้องขังที่เข้ากลุ่ม ส่วนใหญ่ร้อยละ 94.8 เห็นว่า สื่อวีดิทัศน์ช่วยสร้างแรงบันดาลใจที่จะปรับเปลี่ยนตนเองใหม่ในทางที่ดีขึ้น ร้อยละ 92.8 เห็นว่าช่วยกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาด้านความคิด เข้าใจชีวิตดีขึ้น รองลงมาในจำนวนใกล้เคียงกัน เห็นว่า การใช้สื่อช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่น่าสนใจ เนื้อหาของสื่อช่วยให้เกิดการพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรม และเป็นการคลายเครียด ซึ่งผู้ต้องขังส่วนใหญ่ ร้อยละ 92.2 ต้องการให้เรือนจำใช้สื่อเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ให้กับผู้ต้องขัง เพราะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ได้ง่ายและจดจำได้นาน

รูปแบบที่ 2 สื่อสิ่งพิมพ์ โดยการน้อมนำพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 จากหนังสือ 99 พระบรมราโชวาท น้อมนำราชกรุณาร่มเย็นเป็นสุข ศาสนต์ ในประเด็นเรื่อง “คุณสมบัติ 5 ประการของผู้ที่จะสร้างความสำเร็จในการทำงานและชีวิต” โดยให้ผู้ต้องขังแบ่งกลุ่ม และมีประเด็นคำถามให้ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ผลการศึกษา พบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ ร้อยละ 93.0 เห็นว่าสื่อสิ่งพิมพ์ดังกล่าวช่วยสร้างแรงบันดาลใจที่จะปรับเปลี่ยนตัวเองใหม่ในทางที่ดีขึ้นร้อยละ 91.2 เห็นว่าช่วยกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาด้านความคิด เข้าใจชีวิตดีขึ้น ซึ่งผู้ต้องขังส่วนใหญ่ ร้อยละ 92.8 ต้องการให้เรือนจำใช้สื่อเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ให้กับผู้ต้องขัง สอดคล้องตรงกับการใช้สื่อวีดิทัศน์ ดังนั้น การส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านสื่อทั้งการดูผ่านวีดิทัศน์และการ

อ่านช่วยให้ปรับเปลี่ยนทัศนคติ วิธีคิดได้ในระดับมากที่สุด โดยภาพรวมข้อเสนอแนะจากการประชุมและสัมมนาเจ้าหน้าที่และผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่า ส่วนใหญ่เห็นควรให้มีการจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในการพัฒนาพหุตินิสัยให้แก่ผู้ต้องขัง และควรพัฒนาอบรมให้ความรู้เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานด้านการใช้สื่อการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ ตลอดจนเห็นว่ากรมราชทัณฑ์ควรผลิตสื่อใหม่ๆ ให้ทันยุคสมัย สนับสนุนให้กับเรือนจำและทัณฑสถาน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการวิจัยกรมราชทัณฑ์ควรมุ่งเน้นในการพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่ โดยการจัดอบรมให้ความรู้เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานด้านการแก้ไขพัฒนาพหุตินิสัยผู้ต้องขัง ด้านการออกแบบ การผลิตและใช้สื่อเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ผู้ต้องขัง โดยเฉพาะการผลิตสื่อมัลติมีเดีย และกรมควรรวบรวมสื่อวีดิทัศน์ให้มีเนื้อหาในเชิงสร้างสรรค์ ทั้งในด้านแนวทางการประกอบอาชีพ ประวัติบุคคลสำคัญที่ประสบความสำเร็จ สารคดีที่น่าสนใจ ฯลฯ ส่งให้กับเรือนจำให้ทันยุคสมัยสนับสนุนให้กับเรือนจำและทัณฑสถานที่สำคัญ กรมราชทัณฑ์ควรจัดทำช่องทีวีรายการของกรมราชทัณฑ์ หรือหนังสือพิมพ์รายเดือน เพื่อเผยแพร่ข่าวสารและรายการดีๆ ให้ผู้ต้องขังทราบและเป็นการประชาสัมพันธ์ให้ผู้บริหารพบปะกับผู้ต้องขัง มีการสื่อสารถึงกันควรมีการกำหนดตารางรายการสื่อที่นำมาฉายให้ผู้ต้องขัง ว่าควรมีเนื้อหาใดในสัดส่วนเท่าใด และมีการตั้งคณะกรรมการขึ้นเพื่อพิจารณาการกำหนดเนื้อหาของสื่อที่จะนำมาฉายให้กับผู้ต้องขัง เพื่อถ่วงดุลให้เนื้อหาที่เหมาะสม เป็น

ประโยชน์และเป็นไปในเชิงสร้างสรรค์รวมถึง การพิจารณา แก่ประโยชน์บรรพบุรุษที่จำกัดสิทธิผู้ต้องขังชั้นเลวไม่ให้ เรียนระดับปริญญาตรี ซึ่งไม่ได้เกิดจากการลดชั้นกรณีกระทำ ผิดวินัย เพื่อให้โอกาสผู้ต้องขังกรณีที่เป็นผู้ต้องขังกระทำผิด ข้าง ซึ่งไม่ได้เริ่มต้นที่ชั้นกลาง

การนำวิจัยไปใช้ประโยชน์

สำหรับประโยชน์จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ นำไปสู่การ ดำเนินงานที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กรและผู้ต้องขัง คือ มีการ จัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาพฤติ นิสัยผู้ต้องขังให้กับเรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศ และ มีการสร้างหลักสูตรในการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับผู้ต้อง ขัง ผ่านการใช้สื่อและกิจกรรมที่น่าสนใจเพื่อช่วยให้ผู้ต้องขัง ปรับเปลี่ยนความคิด ทศนคติ เพื่อเป็นคนดีของสังคมและไม่ กลับไปกระทำผิดซ้ำ โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ และหัวหน้าฝ่าย การศึกษาของเรือนจำ/ทัณฑสถานต่างๆ มาร่วมกันจัดทำ หลักสูตรส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับผู้ต้องขัง มีกำหนดระยะเวลา การอบรมในหลักสูตร 40 ชั่วโมง เพื่อเป็นการพัฒนา ทักษะผู้ต้องขังด้านการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน

<https://goo.gl/5BJNJ5>

ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่จำเป็นในการดำรงชีวิตประจำวัน ทำให้ผู้ ต้องขังรู้จักการคิดวิเคราะห์ พัฒนาศักยภาพตนเอง หากผู้ต้อง ขังผ่านหลักสูตรดังกล่าวเห็นควรนำไปใช้ประกอบการเลื่อน ชั้น และเป็นแนวทางในการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่เพื่อเพิ่ม ประสิทธิภาพในการแก้ไขฟื้นฟู ซึ่งถือเป็นการสร้างนวัตกรรม ใหม่ในการพัฒนา พฤตินิสัยผู้ต้องขังให้เกิดประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพสูงสุดในการคืนคนดีสู่สังคมซึ่งถือเป็นการขับ เคลื่อนองค์กรไปสู่เป้าหมายในการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง ให้กลับตนเป็นคนดีมีคุณค่าของสังคม นอกจากนี้ ยังนำไป สู่การทำพิธีลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการ (MOU) โครงการจัดทำสื่อการเรียนรู้ด้านการพัฒนาพฤติ นิสัยผู้ต้องขัง ระหว่างกรมราชทัณฑ์กับมหาวิทยาลัยธุรกิจ บัณฑิตย เพื่อสร้างความร่วมมือในการผลิตสื่อการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง และการจัดอบรมให้ความ รู้แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานด้านการผลิตสื่อ โดย ปัจจุบันมีนักศึกษาคณะนิเทศศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยธุรกิจ บัณฑิตย ผลิตสื่อเชิงสร้างสรรค์ให้กับกรมราชทัณฑ์นำไปใช้ ประโยชน์ในการเผยแพร่ให้กับผู้ต้องขัง และสร้างการยอมรับ จากสังคม

การศึกษาลักษณะ รูปแบบ และความคุ้มค่าของการดำเนินคดีพิเศษ

08

นางสาววัชร ไซสาร พนักงานสอบสวนคดีพิเศษชำนาญการพิเศษ และคณะ กรมสอบสวนคดีพิเศษ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

นับแต่ก่อตั้งกรมสอบสวนคดีพิเศษเมื่อ ปี พ.ศ. 2545 และได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการสอบสวน คดีพิเศษ พ.ศ. 2547 นับเป็นเวลากว่าสิบปี กรมสอบสวน คดีพิเศษได้ดำเนินการสอบสวนคดีพิเศษจนเป็นที่ยอมรับ และก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการอำนวยความยุติธรรม เป็นอย่างดี แต่อย่างไรก็ตาม สาธารณชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง ในกระบวนการยุติธรรมจำนวนหนึ่ง อาจมีความเข้าใจที่ยัง ไม่ชัดเจนเกี่ยวกับลักษณะ รูปแบบของคดีพิเศษ และความ คุ้มค่าของการดำเนินคดีพิเศษ ดังนั้นการศึกษาวินัย จึงได้ ทำการศึกษาเพื่อศึกษาวิเคราะห์ลักษณะและรูปแบบของ คดีพิเศษในภาพรวม ศึกษาความคุ้มค่าของ การดำเนินคดี พิเศษ และประเมินมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์และมูลค่าทาง สังคมของคดีการศึกษา รวมทั้งศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์ ของคดีพิเศษในอนาคต เพื่อนำไปสู่การนำเสนอแนวทางการ พัฒนาต่อไป

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ร่วมกัน ประกอบด้วย การสำรวจเอกสาร ศึกษากรณีศึกษา (Case Study) ประเมินมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ และ/หรือ ทางสังคมของความคุ้มค่าของการดำเนินคดีพิเศษ ที่ได้รับ การคัดเลือกให้เป็นคดีกรณีศึกษา จำนวนไม่น้อยกว่า 3 คดี นอกจากนั้น ยังได้นำการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research - PAR) มาใช้ในการรวบรวมข้อมูลจาก การสังเกต โดยการประชุมกลุ่มเจาะจง ซึ่งมีการสัมภาษณ์ แบบไม่เป็นทางการ แล้วนำข้อมูลที่ได้นำมาสังเคราะห์ผล การศึกษา

ข้อค้นพบ/ผลการศึกษาวินัย

ตั้งแต่ประกาศใช้พระราชบัญญัติการสอบสวนคดี พิเศษ พ.ศ. 2547 - 31 มีนาคม 2558 กรมสอบสวนคดี พิเศษดำเนินคดีพิเศษรวมจำนวน 1,887 คดี พบว่า ความคุ้ม ค่าของการดำเนินคดีพิเศษ ค่าเฉลี่ยต้นทุนต่อหน่วยผลผลิต (ABC: Activity - Based - Costing) หรือต่อคดี คดีละ 173,460 บาท โดยปีงบประมาณ พ.ศ. 2547 มี ABC คดีละ 1,000,000 บาท ซึ่งสูงที่สุด และปีงบประมาณ พ.ศ. 2554 มี ABC คดีละ 42,180 บาท ซึ่งต่ำที่สุดส่วนการคำนวณผล ตอบแทนจากการลงทุน (ROI: Return on Investment) จำแนกเป็น 2 กรณี ได้แก่

- 1) จำแนกตามงบประมาณที่กรมสอบสวนคดีพิเศษได้รับ จัดสรรทั้งหมด ROI คิดเป็นร้อยละ 2,180.50 โดย ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 ROI มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 11,278.31 และ
- 2) จำแนกตามค่าใช้จ่ายในการสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษ ตามมาตรา 31 แห่งพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษฯ ที่กรมสอบสวนคดีพิเศษใช้ในการสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษ ที่จ่ายจริง (ล้านบาท) ROI คิดเป็นร้อยละ 59,619.02 โดย ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 ROI มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ

292,567.70 และเมื่อคำนวณผลตอบแทนจากการลงทุน (ROI) ของคดีกรณีศึกษา พบว่า คดีพิเศษที่ 77/2549 (คดีความผิดเกี่ยวกับการเงินการธนาคาร) ROI คิดเป็นร้อยละ 4,147.27 คดีพิเศษที่ 115/2556 (คดีความผิดเกี่ยวกับภาษีอากร) ROI คิดเป็นร้อยละ 3,411.52 และคดีพิเศษที่ 125/2558 (คดีความผิดเกี่ยวกับการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน) ROI คิดเป็นร้อยละ 866.90

สำหรับการประเมินความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรื้อคดีการศึกษาปัญหาชุมชนชาวเลราไวย์ จังหวัดภูเก็ต ซึ่งเป็นคดีที่การสืบสวนคดีมีการวางแผนการปฏิบัติงานที่รัดกุม มีการใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) โดยการสร้างทางเลือกหรือวัฏกรรมในการสืบสวนสอบสวนแบบใหม่ ๆ ทำให้สามารถรวบรวมพยานหลักฐานได้ชัดเจนและสอดคล้องกับประวัติศาสตร์ ทำให้ศาลได้พิจารณาอย่างรอบด้านและหักล้างเอกสารสิทธิ์ที่กรมที่ดินออกทับที่ดินชาวบ้าน และได้การนำพยานหลักฐานเข้าสู่การพิจารณาของศาลปกครองเพื่อเพิกถอนโฉนดที่ดินรวมประมาณ 19 ไร่ มูลค่ากว่า 300 ล้านบาท และผลการสืบสวนคดีนี้ยังช่วยคุ้มครองสิทธิที่ดินและสิทธิชุมชน ทำให้ชาวเลราไวย์จำนวน 247 ครอบครัว รวม 2,067 คน มีความหวังที่จะได้ที่ดินบรรพบุรุษเป็นที่อยู่อาศัยอีกครั้งหนึ่ง รวมทั้งยังเป็นการคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีมูลค่ามหาศาล ด้วยค่าใช้จ่ายรวมเพียง 1,391,410 บาท

ข้อเสนอแนะ

1. การกำหนดลักษณะเฉพาะของคดีพิเศษ เพื่อเป็นกรอบในการใช้ดุลพินิจของคณะกรรมการคดีพิเศษ และ/หรืออธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษ ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์แห่งกฎหมาย แต่ต้องพิจารณาถึงความเหมาะสม

สม หรือระดับความยืดหยุ่นของกรอบแนวทางการใช้ดุลพินิจด้วย

2. กรมสอบสวนคดีพิเศษควรพัฒนาระบบข้อมูลและการจำแนกรายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินคดีพิเศษ การสืบสวน และการตรวจสอบข้อเท็จจริง และข้อมูลเกี่ยวกับมูลค่าความเสียหาย/ผลประโยชน์ที่รักษา เรียกคืนแก่รัฐ/ประชาชน/ภาคเอกชน ให้มีความถูกต้อง และมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของสาธารณชน

3. กรมสอบสวนคดีพิเศษควรนำข้อมูลเกี่ยวกับคดีพิเศษ การสืบสวน หรือการตรวจสอบข้อเท็จจริง ไปใช้เป็นข้อมูลสำคัญในการจัดทำยุทธศาสตร์ และการจัดโครงสร้างองค์กร รวมทั้งการวางแผนการพัฒนาในมิติต่างๆ ให้สอดคล้องกับสถานการณ์และแนวโน้มของคดีพิเศษในอนาคต

4. การศึกษานี้ได้ทำการประเมินความคุ้มค่าของคดีพิเศษในภาพรวมและคดีกรณีศึกษาในเบื้องต้น ดังนั้น จึงควรบูรณาการไปสู่การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการประเมินความคุ้มค่าทางสังคม (SROI) และบูรณาการไปสู่การประเมินการปฏิบัติภารกิจของกรมสอบสวนคดีพิเศษต่อไป.

การนำวิจัยไปใช้ประโยชน์

การนำผลการวิจัยไปใช้ประกอบการดำเนินการตามแผนการพัฒนาเพื่อยกระดับความเชื่อมั่นของสาธารณชนที่มีต่อกรมสอบสวนคดีพิเศษ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 ของกองพัฒนาและสนับสนุนคดีพิเศษประเด็นตัวชี้วัด 2.2 ประเมินผลการดำเนินคดีพิเศษ และ 2.2 ศึกษาและประเมินผลการดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริงและการสืบสวน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561

<https://goo.gl/KTB8ax>

มายาคติของการเสพติด

รองศาสตราจารย์ ดร. ลังคิต พิริยะรังสรรค์
และคณะ มหาวิทยาลัยรังสิตร่วมกับสำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

“มายาคติการเสพติด” เกิดขึ้นด้วยแนวคิดที่ว่า การเสพติดมีความหมายกว้างกว่ายาเสพติด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ยาเสพติดที่ทำให้เกิดโทษล้นเรือนจำอยู่ทั่วประเทศขณะนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการเสพติด ดังนั้นการศึกษาเรื่องการเสพติดมากกว่าจะไปมุ่งศึกษาเรื่องยาเสพติดจึงน่าจะทำให้สังคมได้เห็นทางออกในการจัดการกับปัญหาเสพติดได้ในระดับหนึ่ง

การนำเสนอกรอบแนวคิดของ “มายาคติ” ในการมองปัญหาและการวิเคราะห์ปัญหา เพื่อตอบคำถามว่าในหลายสิบปีที่ผ่านมา สังคมไทยได้ก่อรูปชุดมายาคติของยาเสพติดแบบใดขึ้นมา อำนาจความรู้ชุดใดที่อยู่เบื้องหลังการก่อรูปของมายาคติ และมายาคตินั้นดำรงอยู่ได้ด้วยการหนุนเสริมจากอำนาจแบบใด การมองให้ลึกถึงปัญหาเหล่านี้จะทำให้สามารถเข้าถึงการถอดถอนมายาคติ เพื่อนำไปสู่การแสวงหาแนวทางออกใหม่ของสังคมไทย โดยคณะผู้วิจัยได้เดินทางไปสืบค้นข้อมูลจากการสุ่มตัวอย่างเชิงทฤษฎี (Theoretical sampling) ซึ่งมีหน่วยทางสังคมต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน และปัจเจกบุคคล

วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีของนักคิดหลังสมัยใหม่นิยม (Post - modernism) และหลังโครงสร้างนิยม (Post - structuralism) ผสมผสานกับแนวการวิเคราะห์เชิงวัฒนธรรม และเอกสารของทางราชการและเอกสารงานวิจัยต่างๆ ทั้งที่เป็นภาษาต่างประเทศและภาษาไทย นอกจากนี้ผู้วิจัยยังใช้วิธีการสัมภาษณ์กลุ่ม

(Focus group) และ การสัมภาษณ์เชิงลึก ทั้งนี้ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างเชิงทฤษฎี บุคคลหรือชุมชนมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด หรือมีลักษณะตามตัวอย่างเชิงทฤษฎีในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลทางภาคใต้เป็นหลัก เนื่องจากมีการแพร่ระบาดของกัญชาและน้ำกระท่อมมาจากข้อมูลพบว่า ยาเสพติดที่ขนถ่ายไปสู่ภาคใต้้นั้นมาจากเขตมินบุรี ซึ่งเป็นถิ่นอิทธิพลของบงรอน สำหรับสระแก้วนั้นเป็นพื้นที่การขนถ่ายยาเสพติดจากชายแดนกัมพูชา กลุ่มที่ทำการสัมภาษณ์และผู้ให้ข้อมูลหลักแยกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มชุมชน กลุ่มนักศึกษา มหาวิทยาลัย และกลุ่มเรือนจำ

ข้อค้นพบ/ผลการศึกษาวิจัย

คือ “มายาคติ” มายาคติอันซับซ้อน ซึ่งถูกประกอบทางวัฒนธรรมและสร้างต่อๆ กันมา จนกลายเป็นความคิดความเชื่อของคนในสังคม สังคมสร้างความเชื่ออันและเป็นผู้ใช้ มายาคติปรากฏขึ้นต่อหน้าอย่างเปิดเผยและไม่ลวงหลอก มีความจริงแท้แน่นอน สิ่งต่างๆ ที่ปรากฏในอาณาเขตของมายาคติไม่ว่าจะเป็นภาษา สีหน้า ท่าทาง แววตา ล้วนถูกให้ความหมายหรือที่เรียกว่า “สัญลักษณ์” (Sign) ซึ่งสะท้อนถึงแนวคิดที่ผูกติดอยู่กับคุณค่าทางสังคม มายาคติเกี่ยวกับการเสพติดประการหนึ่งผ่านทางสัญลักษณ์ทาง “ภาษา” ว่าเป็น “ยาบ้า” นัยความหมายแฝงของยาบ้าคือ อาชญากร คือการข่มขืน คือการฆ่าปาดคอ ฆ่ายกครัว เมื่อพูดถึงยาบ้า ความหมายของยาบ้าจึงถูกขยับเลื่อนจากความจริงในทัศนะของมายาคติ ว่ายาบ้าไม่ใช่เพียงแค่ว่าเคมีเม็ดหนึ่งที่เสพติดแล้วคนจะสามารถมีความสุขในบ้านช่องของตนเอง แต่ความหมายแฝงคือยาเสพติดร้ายแรงที่ก่อให้เกิดความโกลาหลต่อสังคม

ข้อเสนอแนะ

1. การตระหนักถึงเรื่องมายาคติที่ก่อร่างขึ้นเป็น สนามวาทกรรมของสารเสพติด การพิจารณาว่าในสนาม วาทกรรมแห่งนี้ถูกสร้างขึ้นด้วยมายาคติชุดใดบ้าง มีอำนาจ ใดที่อยู่เบื้องหลังของมายาคตินั้นบ้าง การที่รัฐบาลชุดแล้ว ชุดเล่าต่างจัดนโยบายขึ้นต่อสู่ภายใต้แนวคิด ‘ความไม่ สามารถอดทนได้ต่อปัญหาเสพติด’ (Zero tolerance) และ “ลงโทษอย่างรุนแรง” (Punitive approach) ทั้งการก ระทำต่อยาเสพติดเองและชีวิตผู้คนที่เกี่ยวข้อง การวิสามัญ ฆาตกรรมเป็นหนึ่งในมาตรการที่โหดร้าย ซึ่งไม่ได้เป็นการรับ ประกันว่าการใช้มาตรการที่โหดร้ายเช่นนี้แล้วจะทำให้ยา เสพติดหมดไปได้

2. การทำมายาคติให้กระจ่างแจ้ง สืบค้นให้เห็นถึง ความหมายโดยนัยที่แฝงอยู่ในมายาคตินั้น เช่น การพาดหัว ข่าวของพิษภัยจากยาบ้าที่นิยม “การเหมารวม” มีผู้เสพ ยาบ้าเป็นจำนวนมากที่ถูกกระตุ้นด้วยเหล้า เบียร์และสุรา แล้วจึงก่อเหตุ การหาหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ที่ชี้ชัดได้ว่า พิษภัยต่างๆ นั้นเป็นผลมาจากตัวยาจริงๆ และสิ่งเหล่านี้เป็น เรื่องที่ขึ้นได้โดยทั่วไปจริงๆ ไม่ใช่เพียงเรื่องเล่าที่พบเจออย่าง นานๆ ครั้งแล้วนำมาขยายต่อจนกลายเป็นเรื่องทั่วไป

3. การปรับเปลี่ยนทัศนคติของคนในสังคมต่อผู้ใ้ ยา การใช้ยามีหลายบริบท บันเทิง การแพทย์ การตัดสินว่า คนที่ใ้ยาเป็นคนเลว เป็นผู้ร้ายในสังคม จะทำให้ปัญหาต่างๆ เลวร้ายยิ่งขึ้น ผู้ที่เสพติดเกินไปควรถูกบำบัด แต่ไม่ใช่ผู้ใ้ยา ทั้งหมด บางคนเสพเพื่อความบันเทิง ไม่ได้เสพติดการใ้ยา ที่ ผ่านมาไทยมีการบำบัด ผู้ใ้ยาแต่เป็นไปในแนวทางของการ บังคับบำบัด มิใช่ด้วยความสมัครใจ มาตรการดังกล่าวตอบ ย้ำความไม่เท่ากันและกดฐานะทางสังคมผู้ใ้ยาลงไป การนำ ผู้ใ้ยาเข้าไปบำบัดที่ผ่านมา จะต้องลงชื่อบันทึกไว้ว่าคนผู้นี้ เป็นผู้ใ้ยาหรือเคยเป็น ประกอบกับทัศนคติของคนในสังคม ที่มีในแง่ลบ ทำให้การเข้าไปบำบัดหรือขอความช่วยเหลือ ต่างๆ จากผู้ใ้ยาแทบจะไม่เกิดขึ้น

4. ควรปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการมองผู้ใ้ยา อย่างเข้าใจ ผู้ใ้ยาไม่ได้เป็นคนชั่ว ความเข้าใจและการให้ โอกาสจะเป็นสิ่งที่ช่วยแก้ปัญหายาเสพติดได้อย่างดี สิ่งที สำคัญในการแก้ไขปัญหายาเสพติดคือการเปลี่ยนความคิด ของคนในสังคมต่อผู้ใ้ยา ทัศนคติของคนในสังคมจะเป็นตัว ที่ส่งผลกระทบแก่ผู้ใ้ยาอย่างมาก อดีตผู้ใ้ยาหลายรายไม่ สามารถกลับไปใช้ชีวิตได้ การมีประวัติเกี่ยวข้องกับยาเสพ ติดทำให้หางานทำยากขึ้น ควรลดการกีดกันการทำงาน ใน ปัจจุบันหน่วยงานราชการหรือโรงงานต่างๆ ที่ใช้นโยบาย โรงงานสีขาวหรือการไม่ยุ่งเกี่ยวกับคนที่มีประวัติการใ้ยา เสพติด เป็นการกีดกันผู้ใ้ใช้ ผลักให้เขาเหล่านั้นหวนกลับไป ล่วงจรเดิมๆ ไม่สามารถลืมตาอ้าปากได้

5. อิทธิพลของการรื้อสร้างทำให้เกิดแนวคิด ใหม่ๆ ดังเช่นมีผู้โต้แย้งว่าจะทำให้ยาเสพติดเป็นสิ่งที่ ถูก กฎหมาย และคนก็จะเสพกันทั่วทั้งเมือง แนวคิดของการ รื้อสร้างเสนอทางแก้ปัญหายาเสพติดไม่ใช่การทำให้ยาเสพ ติดถูกกฎหมาย แต่เป็นการถูกควบคุมให้การค้าขายอยู่ใน ขอบเขตของกฎหมาย การค้ายาเสพติดอย่างเสรีทำได้ ภายใต้การควบคุมดูแลและการลงทะเบียนผู้ซื้อ-ผู้ขาย ซึ่งการ ควบคุมปริมาณการใ้ยาสามารถทำได้ผ่านกระบวนการดัง กล่าว โดยในประเทศโปรตุเกส นโยบายดังกล่าวที่ถูกนำมา ใช้ ทำให้การควบคุมดูแลยาเสพติดเป็นไปได้

6. ในการเคลื่อนไหวทางประชาสังคม มีความมุ่ง หวังจะสร้าง “วาทกรรมชุดใหม่” ทั้งนี้สภาพปัญหาหนึ่งคือ ผู้ที่ได้รับการบำบัดแล้ว ไม่สามารถกลับเข้าสู่สังคมและมีเงิน ทุนในการประกอบอาชีพได้ ซึ่งเงื่อนไขของแหล่งเงินกู้ทั้งของ ภาครัฐและเอกชนจัดไว้สำหรับผู้ที่แข็งแกร่งมีหลักประกันเงิน กู้เท่านั้น คนกลุ่มนี้ซึ่งมีจำนวนมากและปรารถนาจะเริ่มชีวิต ใหม่จึงขาดโอกาสในการประกอบอาชีพ ทำให้ภาวะในการส่ง ต่อขาดความต่อเนื่อง เนื่องจากในทัศนสถานก็ตาม ในศูนย์ บำบัดก็ตาม เขาได้รับกำลังใจและการฝึกอาชีพเพื่อเตรียม พร้อมหลังจากบำบัดแล้ว แต่เมื่อออกมาสู่โลกของความเป็น จริง คนกลุ่มนี้ถูกปฏิเสธ และแน่นอนว่าส่วนหนึ่งกลับเข้าสู่ วงจรเดิมอีกครั้ง

7. ความหมายของการเคลื่อนไหวของภาค ประชาชนในงานวิจัยนี้ คือการให้ภาคประชาชนออกแบบ ระบบและการจัดการปัญหายาเสพติดในชุมชน โดยตำรวจ และทหารตลอดจนกำลังสนับสนุนทำหน้าที่เป็น ผู้เอื้อ อำนาจให้แผนของชุมชนสามารถเดินตามแผนที่วางไว้ ชุมชน สามารถทำแผนที่เดินดินบ้านที่ติดยาเสพติดและใช้พลังของ ชุมชนช่วยเปลี่ยนทัศนคติของคนในชุมชนให้เลิกค้า แต่สิ่ง เหล่านี้ถ้าจะเกิดขึ้นได้ต้องปรับมายาคติการเสพติดของสังคม เสียก่อนหรือทำไปพร้อมๆ กัน

การนำวิจัยไปใช้ประโยชน์

ได้นำรายงานดังกล่าวเสนอต่อผู้บริหารเพื่อพิจารณา แก้ไขปัญหาผู้กระทำความผิดในคดียาเสพติด , การนำผลวิจัยไป นำเสนอต่อการประชุมที่เกี่ยวข้องที่กระทรวงยุติธรรมโดย โครงการกำลังใจฯ เป็นผู้จัดการประชุมเมื่อปี พ.ศ. 2561

<https://goo.gl/dtKGbv>

การสำรวจสถานการณ์เกี่ยวกับการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขัง ที่ผ่านกิจกรรมโครงการกำลังใจ ในพระดำริ พระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา

รองศาสตราจารย์ ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์ และคณะ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ร่วมกับ
สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

โครงการกำลังใจ ได้กำหนดให้มีการประเมินการกระทำผิดซ้ำในผู้ต้องขัง 3 กลุ่ม เพื่อดูความสัมพันธ์ของโครงการกำลังใจในภาพรวมโดยโครงการกำลังใจมีผู้ต้องขังประเภทต่างๆ ที่เข้าร่วมกิจกรรมไม่ต่ำกว่า 23 เรือนจำ/ทัณฑสถาน (แดนหญิง 17 แห่ง บางขวาง 1 แห่ง และเศรษฐกิจพอเพียง 5 แห่ง) ในรูปแบบกิจกรรมหลัก ได้แก่ ผู้ต้องขังหญิง ผู้ต้องขังในเรือนจำบางขวางที่ต้องโทษประหาร และผู้ต้องขังที่ใกล้พ้นโทษในเรือนจำชั่วคราวนาร่อง 5 แห่ง ดังนั้นการสำรวจถึงสถานการณ์ในด้านต่างๆ ของผู้ต้องขังประเภทต่างๆ ที่เข้าร่วมโครงการกำลังใจ จึงเป็นสิ่งที่ควรดำเนินการ ทั้งนี้เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนากิจกรรมของโครงการกำลังใจ และเป็นการนำไปสู่การประเมินสัมฤทธิ์ผลของการดำเนินงานตามโครงการกำลังใจ ในด้านต่างๆ อีกทั้งข้อมูลดังกล่าว พระเจ้าหลานเธอฯ จะได้ทรงนำประกอบการนำเสนอในการประชุม IPPA ที่ประเทศญี่ปุ่นต่อไป

วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้กระบวนการทบทวนวรรณกรรมเอกสารและตำราทางวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศ การสังเคราะห์รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งในประเทศและต่างประเทศ การสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ต้องขังที่กระทำผิดซ้ำ สัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง การประชุมกลุ่มย่อย ผู้ปฏิบัติงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง โดยมีข้อมูลเชิงปริมาณด้านสถานการณ์การกระทำผิดซ้ำในประเทศไทยของผู้ต้องขังทั่วไปและผู้ต้องขังที่ผ่านกิจกรรมโครงการกำลังใจ

เป็นส่วนประกอบ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากกรมราชทัณฑ์และกรมคุมประพฤติ

ข้อค้นพบ/ผลการศึกษาวิจัย

ผู้ต้องขังที่ผ่านโครงการกำลังใจและกลับสู่สังคมยังคงมีการกระทำผิดซ้ำ แต่ปรากฏว่าเรือนจำ/ทัณฑสถานที่มีโครงการกำลังใจ ดำเนินการจำนวน 22 แห่งใน 17 พื้นที่ มีอัตราการการกระทำผิดซ้ำ เพียงร้อยละ 10.16 เมื่อเทียบกับอัตราการการกระทำผิดซ้ำทั่วประเทศ อยู่ที่ร้อยละ 23.74 โดยสาเหตุแห่งการกระทำผิดซ้ำ เป็นผลเนื่องจากการกลับไปสู่สิ่งแวดล้อมเดิม เนื่องจากต้นทุนชีวิตผู้ต้องขังส่วนใหญ่มาจากครอบครัวยากจน และการกระทำผิดซ้ำส่วนใหญ่มักเป็นคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ประกอบกับการขาดการเตรียมความพร้อมเรื่องการปรับตัว และการช่วยเหลือผู้พ้นโทษให้มีงานทำยังไม่สมบูรณ์นัก แต่กิจกรรมโครงการกำลังใจ ได้สร้างภูมิคุ้มกันให้ผู้ต้องขังได้ตีโพสผอมในการประพฤติกรรมตนเอง ประกอบกับปัจจัยที่จะทำให้ผู้ต้องขังยับยั้งชั่งใจได้คือ “สิ่งแวดล้อม ความเชื่อ และการศึกษา” โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำให้ผู้ต้องขังมีทักษะในการดำรงชีวิตที่ดี และเห็นคุณค่าในตนเอง ผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ภายใต้โครงการกำลังใจ 3 รูปแบบกิจกรรมหลัก ซึ่งสรุปผลได้ดังนี้

1. โครงการแม่และเด็กภายใต้โครงการกำลังใจ ในพระดำริฯ ทัณฑสถานหญิงกลาง และทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ ผู้ต้องขังที่ตั้งครรภ์และเลี้ยงดูบุตรหลังคลอด ได้รับความรู้และมีโอกาสปรับพฤติกรรมตนเอง การตระหนักถึงบทบาทความเป็นแม่ การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ทำให้ผู้ต้องขังมีความสุข มีความผูกพันใกล้ชิดกับลูกมากขึ้น และเกิด

การเรียนรู้แลกเปลี่ยนกันกับผู้ต้องขังคนอื่นที่มีประสบการณ์ในการดูแลลูกมาก่อน การได้ทำบทบาทแม่ทำให้ผู้ต้องขังในโครงการเกิดความตระหนักถึงการทบทวนบทบาทของตนในฐานะแม่ที่มีต่อลูก แม้หลายคนจะเคยมีลูกมาก่อนแล้ว แต่ความผูกพันในการดูแลลูกคนปัจจุบัน ทำให้เกิดความเข้าใจและย้อนคิดมาที่พฤติกรรมการใช้ชีวิตของตนเองมากขึ้น

2. โครงการกำลังใจเชิงลึก ได้แก่ โครงการเรื่องเล่าในแดนประหาร และโครงการปั้นดินให้เป็นบุญ เรือนจำกลางบางขวาง

2.1 โครงการเรื่องเล่าจากแดนประหาร เป็นการเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับประสบการณ์ชีวิตของตนเอง ทำให้งานเขียนเป็นเครื่องมือให้ผู้ต้องขังได้ทบทวนตัวเอง นำไปสู่การเยียวยาจิตใจ เป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้ผู้ต้องขังเห็นคุณค่าในตัวเอง เมื่อการดำเนินงานในรุ่นแรกสำเร็จ เกิดผลงานพิมพ์เผยแพร่เป็นรูปธรรมและสื่อสารไปสู่สาธารณะ จึงเป็นแรงจูงใจให้ผู้ต้องขังรุ่นหลังมีความสนใจเกิดแรงบันดาลใจอยากเข้าร่วมโครงการ นอกจากนี้หลายคนมีความหวังว่างานเขียนของตนเองจะเป็นตัวแทนของตนเองในการสื่อสารข้อความไปยังครอบครัว หรือเป็นสิ่งที่จะทำให้ครอบครัวซึ่งอยู่ภายนอกได้เห็น ว่า แม้ว่าตนเองจะต้องโทษอยู่ในเรือนจำ แต่สามารถพัฒนาตนเองและอยากทำให้ครอบครัวที่อยู่ภายหลังเกิดความภาคภูมิใจ

2.2 โครงการปั้นดินให้เป็นบุญ(ปั้นพระพุทธรูป) ผู้ต้องขังโทษสูงที่สมัครใจเข้ามาในโครงการ โดยแต่ละคนไม่เคยมีความรู้ในการปั้นดินมาก่อนมาฝึกฝนทักษะงานปั้นดินและก่อรูปเป็นองค์พระพุทธรูป นอกจากจะเป็นการส่งเสริมให้เกิดสมาธิ สามารถเยียวยาและขัดเกลาจิตใจผู้ต้องขังได้ ทำให้เกิดความตระหนักถึงความเชื่อมั่นในหลักศาสนาในฐานะเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจขณะที่ทำงานผู้ต้องขังสะท้อนว่าตนเองต้องทำงานกับความกระตือรือร้นของจิตใจตนเองด้วย งานปั้นพระจึงเปรียบเป็นงานพุทธศิลป์ที่เยียวยาจิตใจให้ละเอียดอ่อนลง ส่งผลให้ผู้ปั้นพระมีความมุ่งมั่น พยายาม จนสามารถทำงานละเอียดอ่อนนี้ได้ออกมาเป็นผลสำเร็จ และยังเพิ่มความปิติเมื่อทราบว่าพระพุทธรูปที่พวกเขาได้ปั้นไว้นั้น จะมีการส่งมอบไปยังที่ต่าง ๆ เช่น โรงพยาบาลจังหวัด โรงเรียน หรือแม้แต่ส่งไปยังต่างประเทศที่ใกล้เคียง

3. โครงการศึกษาการนำแนวทางพัฒนาทางเลือก AD (Alternative development) ในเรือนจำชั่วคราวดอยฮาง โครงการนี้มีการดำเนินการมาแล้ว 7 รุ่น โดยมีหลักสูตรการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้ต้องขัง โดยในรุ่นที่ 7 ได้เพิ่มเติมหลักสูตรของศูนย์ขวัญแผ่นดิน

จากกระทรวงมหาดไทยมาอบรมผู้ต้องขังเป็นเวลา 2 เดือน อีกทั้งมีวิทยากรจากหลายสาขาวิชาชีพร่วมกันช่วยเหลือเด็กที่ติดยาเสพติดและถูกดำเนินคดีเข้าสู่กระบวนการบำบัดและปรับเปลี่ยน ดังนั้น แนวทางการดำเนินการใช้หลักสูตรเดิมตามราชทัณฑ์กำหนดเป็นหลัก ร่วมกับการใช้หลักสูตรระยะสั้นกระบวนการกลุ่ม ได้อาถรรพณ์ของโครงการ AD การทำงานเชิงเกษตรเพื่อสืบทอดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เช่น ช่างแอร์ ช่างเครื่องยนต์ เป็นต้น เพื่อให้ผู้เข้าอบรมมีความเข้าใจในผลกระทบของการใช้สารเสพติดเมทแอมเฟตามีนที่มีผลต่อการสร้างการเสพติดที่สมอง การฝึกอาชีพภาคเกษตรที่สามารถนำไปใช้ได้จริง การเสริมทักษะชีวิตเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางอารมณ์จิตใจ และทักษะการสื่อสารและการปฏิสนธิกรรมที่มีเพื่อนซี้ชวนให้กลับไปกระทำผิดซ้ำ ผลการอบรมได้สร้างความมั่นใจให้ผู้ต้องขังจำนวนมาก ทำให้ผู้ต้องขังมีความหวังที่จะนำความรู้ไปปรับใช้ในชีวิตภายหลังการพ้นโทษมากขึ้น ทั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถประเมินความทุกข์ ความกดดันของผู้ต้องขังได้ใกล้เคียงกับความรับรู้จริงของพวกเขามากขึ้น และได้เข้าใจชีวิตในอดีตของผู้ต้องขังรับรู้บาดแผลทางจิตใจของผู้ต้องขังว่าหลายคนมีปัญหาในชีวิตทั้งจากพฤติกรรมตนเองและครอบครัว จำนวนมากไม่มีความภาคภูมิใจในตนเอง มองตนเองว่าไม่มีความสามารถ คิดลงโทษตนเอง มีความคิดเกี่ยวกับตนเอง (self-concept) ในระดับที่ไม่เห็นศักยภาพตนเอง และความเข้าใจชีวิตนี้มีผลต่อการวางแผนการทำงานต่อไปอย่างมีเป้าหมายมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. กระบวนการเตรียมความพร้อมก่อนการปล่อย การทำให้กิจกรรมฝึกอาชีพเพิ่มคุณค่ามากขึ้น การเพิ่มเติมประสบการณ์ของผู้ต้องขังในการผลิต ให้มีคุณภาพและความหลากหลายมากขึ้น การพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน ในอนาคตผู้ต้องขังทราบว่านโยบายจะเปลี่ยนพื้นที่เรือนจำชั่วคราวเป็นศูนย์การเรียนรู้

ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ผู้ต้องขังสนใจที่จะมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ และต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาในโอกาสนี้ เพื่อเพิ่มความมั่นใจให้ออกไปประกอบอาชีพได้จริง รวมถึงการเตรียมพร้อมให้ผู้ต้องขังมีความพร้อมในการใช้ชีวิตภายนอกต้องทำให้ผู้ต้องขังเข้าใจชีวิตจริง

2. กระบวนการติดตามผู้พ้นโทษหลังการปล่อย การติดตามควรมีการวางแผนและทำอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในช่วงเวลาของการปรับตัวในสังคมภายนอก เพราะช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงเวลาที่เปราะบางและก่อให้เกิดความกลัว ความไม่มั่นใจ โดยการใช้กระบวนการให้คำปรึกษา ด้วยบทบาทของโค้ชหรือผู้จัดการรายกรณี (case manager) เพื่อติดตามทำความเข้าใจ สร้างหลักคิดใหม่ให้มั่นคงทดแทนความคิดเดิมที่ไม่เห็นค่าในตนเอง โดยเน้นระบบความสัมพันธ์แบบที่เล็งมากกว่าการติดตามในระบบคุมประพฤติ อีกทั้งควรมุ่งเน้นการติดตามรายบุคคล ด้วยแผนการพัฒนาเฉพาะราย (Individual Development Plan) และให้ความสำคัญกับการจัดสภาพแวดล้อมที่มีการควบคุมจากภายนอก ติดตามซ้ำ ต่อเนื่อง นำบทเรียนที่พลาดไปมาเรียนรู้ใหม่ และข้อเสนอแนะให้เปิดระบบการติดตามผลและให้คำแนะนำปรึกษาผ่านศูนย์ทางอินเทอร์เน็ตสิ่งที่

ผู้ต้องขังต้องการทั้งภายใต้โครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยและหลังพ้นโทษ คือ ความต้องการที่ปรึกษา ผู้เป็นที่เล็ง หรือหน่วยงานในการดูแลผู้ต้องขังทั้งการใช้ชีวิตและการประกอบอาชีพ เพื่อประสานความช่วยเหลือในกรณีที่พบสถานการณ์ความเสี่ยงที่อาจนำไปสู่การตัดสินใจผิดพลาดอีกครั้งหนึ่ง ขณะเดียวกันสามารถให้คำปรึกษาแก่ครอบครัวผู้พ้นโทษได้ด้วย ดังนั้นการมีหน่วยงานหรือผู้ดูแลในลักษณะการ “อนุบาล” ระยะหนึ่งจะช่วยป้องกันกระทำผิดซ้ำได้ในช่วงเวลาของการปรับตัวที่ยากลำบาก

การนำวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. การดำเนินงานป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำผิดซ้ำเพิ่มสูงขึ้น โดยมีการวางแผนและจัดอบรมพัฒนาชีวิตให้ผู้ต้องขังในเรือนจำ/ทัณฑสถานได้ฝึกอาชีพและมีความมั่นใจ สามารถตั้งศักยภาพของตนเองออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและมีคุณค่า
2. ได้นำรายงานดังกล่าวไปพัฒนาต่อยอดในโครงการเพื่อนช่วยเพื่อน ซึ่งมีเครือข่ายของผู้พ้นโทษที่ประสบความสำเร็จได้คอยให้ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษหลังการปล่อยให้มีอาชีพสุจริต เสริมสร้างรายได้เพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัว

<https://goo.gl/c6oRtF>

โครงการติดตามประเมินผลการดำเนินงานประมาณ ในลักษณะบูรณาการ ด้านการปฏิรูปกฎหมายและพัฒนา กระบวนการยุติธรรม ปีงบประมาณ พ.ศ. 2561

11

รองศาสตราจารย์ พันตำรวจโท ดร.เกษมศานต์ โชติชาครพันธุ์
ศูนย์บริการวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ร่วมกับสำนักงานกิจการยุติธรรม

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2559 ให้ความเห็นชอบให้มีแผนงานงบประมาณในลักษณะบูรณาการด้านการปฏิรูปกฎหมายและพัฒนากระบวนการยุติธรรม ปีงบประมาณ พ.ศ.2561 ซึ่งมีสำนักงานกิจการยุติธรรมเป็นหน่วยงานเจ้าภาพ ในการกำกับดูแลในขับเคลื่อนการดำเนินงานให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และ เพื่อเป็นการติดตามประเมินผลการดำเนินงานประมาณในลักษณะบูรณาการด้านการปฏิรูปกฎหมายและพัฒนากระบวนการยุติธรรม ปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 โดยเฉพาะในประเด็นการตอบสนองต่อตัวชี้วัดและเป้าหมายของแผนงานบูรณาการฯ จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาติดตามและประเมินการดำเนินงานในปีงบประมาณที่ผ่านมา ทั้งในการประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินงานภายใต้งบประมาณบูรณาการฯ รวมถึงการติดตามประเมินผลตามตัวชี้วัดระดับเป้าหมายของแผนบูรณาการฯ โดยเฉพาะในเรื่องความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม เพื่อนำไปสู่การนำเสนอแนวทางในการปรับปรุง/พัฒนาการการจัดทำแผนบูรณาการด้านการปฏิรูปกฎหมายและพัฒนากระบวนการยุติธรรมต่อไป

วิธีการดำเนินการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีการศึกษาทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ (Quantitative and Qualitative Research Method) ในการศึกษาประสิทธิภาพและประสิทธิผลการดำเนินงานภายใต้งบประมาณแผนงานบูรณาการฯ คณะผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Method) ด้วยการศึกษาจากเอกสารและรายงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการสัมภาษณ์ (Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ

ด้านงบประมาณของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลการเบิกจ่ายงบประมาณ การปรับเปลี่ยนกิจกรรมระหว่างดำเนินการ การจัดการข้อร้องเรียนของประชาชนในการเข้ารับบริการของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม รวมถึงประสิทธิผลของการดำเนินงานตามแผนบูรณาการฯ

ข้อค้นพบ/ผลการศึกษาวิจัย

1. ในประเด็นการเบิกจ่ายงบประมาณ พบว่า เมื่อสิ้นไตรมาสที่ 3 ของปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมมีการเบิกจ่ายงบประมาณรวมกันทั้งสิ้น 269.8653 ล้านบาท จากแผนการเบิกจ่ายที่กำหนดไว้จำนวน 523.2414 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 51.58 ของแผนการเบิกจ่ายงบประมาณในไตรมาสที่ 3 และคิดเป็นร้อยละ 32.36 ของงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรทั้งหมดในปีงบประมาณ พ.ศ.2561 จำนวน 833.9839 ล้านบาท
2. ในประเด็นของการปรับเปลี่ยนกิจกรรมระหว่างดำเนินการ พบว่า มี 3 หน่วยงานที่มี การปรับเปลี่ยนกิจกรรมระหว่างดำเนินงาน คือ กรมบังคับคดี สำนักงานกิจการยุติธรรม และกรมคุมประพฤติ ทั้งนี้ลักษณะการปรับเปลี่ยนกิจกรรมระหว่างดำเนินการ มี 2 ลักษณะ ลักษณะแรกเป็นการขอใช้งบประมาณเหลือจ่าย และลักษณะที่สองเป็นการขอเปลี่ยนแปลงงบประมาณ ขอผูกพันงบประมาณ และการใช้งบประมาณเหลือจ่าย
3. ในประเด็นประสิทธิผลของการบริหารจัดการงบประมาณ พบว่า หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมมีการประชุมร่วมกันเพื่อกำหนดเป้าหมาย ตัวชี้วัด และกรอบแนวทางการดำเนินงานก่อนการขอรับจัดสรรงบประมาณส่งผลให้เป้าหมาย ตัวชี้วัด และแนวทางการดำเนินงานของงบประมาณแผนบูรณาการ มีความสอดคล้องเชื่อมโยงกัน และ

เป็นความสอดคล้องเชื่อมโยงกันมาตั้งแต่แผนงานเดียวกันของปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 รวมถึงมีการสร้างความต่อเนื่องของการดำเนินงาน ด้วยการยกระดับเป้าหมายและตัวชี้วัดที่สูงขึ้น เมื่อเทียบกับปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 อย่างไรก็ดีตาม เมื่อพิจารณาถึงการสัมฤทธิ์ผลของการดำเนินงานตามแผนบูรณาการฯพบว่า การบรรลุความสำเร็จของการดำเนินงานมีแนวโน้มเป็นความสำเร็จของโครงการหรือในระดับโครงการมากกว่าจะเป็นความสำเร็จตามเป้าหมายและตัวชี้วัดของงบประมาณแผนงานบูรณาการฯ โดยมีสาเหตุมาจากหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมขาดการกำหนดทิศทางและแนวทางการดำเนินงาน ในเชิงยุทธศาสตร์ แต่ละหน่วยงานยังเน้นการทำงานตามหน้าที่หลักของตน (Function) ขาดความชัดเจนในการกำหนดเนื้องานสำคัญ (Flagship Program) ขาดการกำหนดแผนที่การดำเนินการ (Roadmap) ขาดการกำหนดนิยามที่ชัดเจนเกี่ยวกับเป้าหมาย ตัวชี้วัด และแนวทางการดำเนินงาน ขาดการบูรณาการตั้งแต่ การวางแผนในระดับโครงการ เป้าหมายของโครงการ และผลลัพธ์ของโครงการ และประการสุดท้ายการกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัดของงบประมาณแผนงานบูรณาการฯ เป็นการกำหนดที่สูงเกินกว่าแผนงานระดับแผนงานบูรณาการ

4. ในประเด็นการสำรวจความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการให้บริการของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมพบว่า ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 76.64 มีความเชื่อมั่นต่อการให้บริการของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งต่ำกว่าที่ตัวชี้วัดระดับเป้าหมายของแผนที่กำหนดไว้ที่ร้อยละ 85 โดยประชาชนมีความเชื่อมั่นต่อความสามารถหรือสมรรถนะในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่มากที่สุด รองลงมา คือ การใช้อำนาจหน้าที่อยู่ในขอบเขตของอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย และความซื่อสัตย์ซื่อตรงในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความยุติธรรม โดยมีระดับคะแนนความเชื่อมั่นเฉลี่ย 3.02 2.98 และ 2.97 จากคะแนนเต็ม 4 ตามลำดับ

5. ในประเด็นของการจัดการข้อร้องเรียนของประชาชนในการเข้ารับบริการของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมพบว่า มีเพียง 2 หน่วยงาน คือ สำนักงานศาลปกครอง และสำนักงานอัยการสูงสุดจากทั้งหมด 15 หน่วยงาน ที่มีการส่งแบบรายงาน IB-2 มายังสำนักงานกิจการยุติธรรม โดยการร้องเรียนของประชาชน เป็นการร้องเรียนด้วยประโยชน์และการมาพบด้วยตนเอง โดยตัวแบบรายงาน IB-2 เป็นการรายงานข้อมูลในเชิงปริมาณ ที่แสดงข้อมูล

เฉพาะจำนวนเรื่องที่ร้องเรียน เรื่องที่อยู่ระหว่างดำเนินการ/ดำเนินการแล้วเสร็จเท่านั้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะนโยบายการจัดทำงบประมาณแผนงานบูรณาการ ได้แก่

1. ควรพิจารณาในการกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัดของแผนงานบูรณาการให้เหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการบรรลุตามระดับของแผนงานบูรณาการ
2. ควรใช้แนวคิดเชิงระบบในการวิเคราะห์ความจำเป็น เพื่อกำหนดเป้าหมายและผลลัพธ์การดำเนินงานเนื้องานสำคัญ ที่จะต้องดำเนินงาน เพื่อให้เกิดการดำเนินงานที่สอดคล้องเชื่อมโยงและมุ่งไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ
3. ควรมีการบูรณาการการวางแผน การกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัดของแผนงานในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับงานบูรณาการลงไปถึงระดับโครงการและกิจกรรม และ
4. ควรนำเสนอข้อมูลจากการสำรวจความเชื่อมั่นของประชาชน มาใช้ในการปฏิรูปกฎหมายและพัฒนากระบวนการยุติธรรม

ข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการงบประมาณแผนงานบูรณาการ ได้แก่

1. ควรให้ความสำคัญกับการวางแผนการดำเนินงาน การกำหนดโครงการ และการประเมินงบประมาณรายจ่ายอย่างรัดกุม
2. ควรให้ความสำคัญกับการวางแผนการดำเนินโครงการและการเบิกจ่ายให้มีความสอดคล้องกัน เพื่อลดปัญหาการเบิกจ่ายงบประมาณไม่เป็นไปตามแผนที่กำหนด
3. ควรมีระบบและกลไกการติดตามการดำเนินการ และการใช้จ่ายงบประมาณเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

การนำวิจัยไปใช้ประโยชน์ นำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายไปใช้เป็นแนวทางในการจัดทำงบประมาณแผนงานบูรณาการและการบริหารจัดการงบประมาณแผนงานบูรณาการ

<https://goo.gl/ThrvXP>

โครงการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรมในพื้นที่จังหวัดน่าน

12

ศูนย์สำรวจความคิดเห็น “นิด้าโพล” ร่วมกับสำนักงานกิจการยุติธรรม

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

สืบเนื่องจากมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 24 มกราคม พ.ศ. 2560 เห็นชอบกรอบแนวทางในการป้องกันอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพ 6 ด้าน สำนักงานกิจการยุติธรรม จึงได้จัดทำโครงการขับเคลื่อนงานด้านการป้องกันอาชญากรรมแบบบูรณาการอย่างมีประสิทธิภาพ โดยโครงการดังกล่าวได้กำหนดให้มีการดำเนินกิจกรรมในพื้นที่จังหวัดน่าน 3 จังหวัด ซึ่งประกอบด้วย การเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจในการป้องกันอาชญากรรมให้แก่ภาคประชาชน นิสิต นักศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษา การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานราชการ ตลอดจนสถาบันการศึกษาในพื้นที่ ทั้งนี้ การดำเนินงานดังกล่าวได้ยึดโยงกับตัวชี้วัดที่สำนักงานกิจการยุติธรรมรับผิดชอบซึ่งประกอบด้วย 1) ระดับความสำเร็จของการพัฒนาข้อมูลความหวาดกลัวภัยอาชญากรรมของประชาชนในพื้นที่น่าน และ 2) ระดับความสำเร็จของประชาชนในพื้นที่น่านที่ให้ความร่วมมือในการป้องกันอาชญากรรม ในการนี้ จึงกำหนดให้มีการสำรวจข้อมูลในการขับเคลื่อนกรอบแนวทางในการป้องกันอาชญากรรมในระดับพื้นที่น่าน 3 จังหวัด ได้แก่ 1) ความหวาดกลัวภัยอาชญากรรมของประชาชนในพื้นที่จังหวัดน่าน และ 2) ร้อยละของประชาชนในพื้นที่น่านที่ให้ความร่วมมือในการป้องกันอาชญากรรม ซึ่งข้อมูลดังกล่าวสามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์แนวโน้มอาชญากรรม และนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายในการป้องกันอาชญากรรมต่อไปในอนาคต

วิธีการดำเนินการวิจัย

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Survey) ด้วยการสัมภาษณ์จากผู้ให้คำตอบโดยตรง (Personal Interview หรือ Face

to face Interview) จากประชากรเป้าหมาย จำนวนทั้งสิ้น 1,200 หน่วยตัวอย่าง เริ่มการสำรวจช่วงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2561

ข้อค้นพบ/ผลการศึกษาวิจัย

ด้านความรู้สึกหวาดกลัวภัยอาชญากรรม จากผลการสำรวจ พบว่า ประชาชนในพื้นที่ที่มีความหวาดกลัวภัยอาชญากรรมมาก หากมีความจำเป็นต้องนำทรัพย์สินมาไว้ในที่สาธารณะ เช่น การจอดรถในพื้นที่สาธารณะในชุมชน ที่พักอาศัย และรู้สึกว่าการไม่ปลอดภัยเกรงว่าจะมีคนมาขโมยหรือฉกฉวยทรัพย์สินเวลาที่เดินอยู่ในพื้นที่สาธารณะภายในชุมชนในเวลากลางคืน (ตั้งแต่พระอาทิตย์ตกถึงพระอาทิตย์ขึ้น) ซึ่งจะเห็นได้ว่าประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่จะรู้สึกหวาดกลัวภัยในสิ่งที่เกี่ยวกับทรัพย์สิน ดังนั้น หากจะลดความหวาดกลัวภัยอาชญากรรม เจ้าหน้าที่ตำรวจ อาสาสมัคร หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องมีมาตรการเชิงป้องกันและเข้ามามีบทบาทในการช่วยสอดส่องดูแลตามพื้นที่สาธารณะภายในชุมชน หรือพื้นที่เสี่ยง เส้นทางเปลี่ยว และพื้นที่ที่ประชาชนรู้สึกหวาดกลัว หวาดระแวง หรือรู้สึกไม่ปลอดภัยอย่างสม่ำเสมอ ต่อเนื่อง นอกจากนี้ ควรให้ความสำคัญในการปรับปรุงสภาพแวดล้อม พื้นที่รกร้าง พื้นที่เปลี่ยว ให้ดูโปร่งโล่ง มีไฟแสงสว่างเพียงพอการจัดให้มีสายตรวจหรืออาสาสมัครเข้าตรวจตราและสอดส่องดูแล การจัดให้มีป้ายเตือนภัย/สัญญาณเตือนภัยกรณีมีเหตุฉุกเฉิน รวมถึงติดตั้งกล้องวงจรปิด CCTV ให้ครอบคลุมในทุกพื้นที่ที่เสี่ยง หรือพื้นที่ล่อแหลมที่อาจเกิดเหตุอาชญากรรม เพื่อเป็นการป้องกัน ช่มชู้ หรือเตือนให้คนร้ายรู้สึกหวาดกลัวหากจะกระทำความผิด และสร้างความอุ่นใจและความรู้สึกปลอดภัยให้กับประชาชนในพื้นที่

ด้านการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรม จากผลการสำรวจ พบว่า ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมน้อย โดยจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการรณรงค์ให้สมาชิกในครอบครัวและเพื่อนบ้านทำการป้องกันอาชญากรรม เช่น การติดตั้งเหล็กดัดที่ประตู การติดตั้งไฟส่องสว่างบริเวณบ้านพัก การเลี้ยงสุนัขไว้เฝ้าบ้าน การเก็บรักษาทรัพย์สินไว้ในที่ปลอดภัย การร่วมประชุมกับเพื่อนบ้าน/ชุมชนเพื่อเสนอข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรม และคอยแจ้งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจทราบ เมื่อพบว่าการกระทำผิดเกิดขึ้นในหมู่บ้านและชุมชน ซึ่งประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่จะมีส่วนร่วมในการป้องกันภัยอาชญากรรมที่อาจเกิดภายในชุมชน รวมทั้งยังร่วมประชุมแลกเปลี่ยนความรู้ และแสดงข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการป้องกันภัย ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ชุมชน จึงควรส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง เพื่อนำไปสู่การวางแผนป้องกัน และแก้ไขปัญหาอาชญากรรมที่อาจเกิดขึ้น โดยการจัดกิจกรรม หรือสร้างเครือข่ายเฝ้าระวังของภาคประชาชนในชุมชน และสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนทุกคนเกิดความรับผิดชอบร่วมกันในการป้องกันภัยอาชญากรรมภายในชุมชนของตนเอง

ข้อเสนอแนะ

1. การปรับปรุงสภาพแวดล้อมมิให้เอื้อต่อการเกิดอาชญากรรม ควรมีการนำเทคโนโลยีการติดตั้งกล้องวงจรปิด CCTV รวมถึงการเชื่อมโยงข้อมูลมาใช้ในการป้องกันอาชญากรรมในเขตชุมชนเมือง และแหล่งท่องเที่ยว อาทิ กรุงเทพมหานคร เชียงใหม่ น่าน เป็นต้น ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งมีบทบาทภารกิจในการจัดระบบบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นควรมีนโยบาย แผนงาน หรือโครงการในการบริหารจัดการกับพื้นที่ที่รกร้างว่างเปล่า พื้นที่เสี่ยงต่าง ๆ ภายในพื้นที่/ชุมชนที่รับผิดชอบ เพื่อลดโอกาส/ความเสี่ยงที่จะเกิดอาชญากรรม โดยการติดตั้งหรือเพิ่มไฟฟ้าส่องสว่างรอบบริเวณชุมชนให้ครอบคลุมพื้นที่เสี่ยงพื้นที่ล่อแหลม และควรจัดให้มีระบบรักษาความปลอดภัยที่มีมาตรฐาน นอกจากนี้ ควรมีการรณรงค์และขอความร่วมมือจากประชาชนเจ้าของพื้นที่ และอาคารต่าง ๆ ให้เข้า

มาดูแลปรับปรุงพื้นที่ให้โปร่งโล่ง ง่ายต่อการมองเห็น มิให้มีลักษณะรกทึบที่เอื้อต่อการก่ออาชญากรรม รวมถึงควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่ทราบถึงบริเวณที่เป็นพื้นที่เสี่ยงภายในชุมชน และให้คำแนะนำกับประชาชนในการป้องกันตนเองมิให้ตกเป็นเหยื่อ และวิธีการปฏิบัติตนเมื่อตกเป็นเหยื่อควบบู๊ตกันไป

2. การมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม ประชาชน หน่วยงานภาครัฐจะเปิดโอกาสและเชิญชวนภาคส่วนต่างๆ รวมทั้งประชาชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรม เริ่มตั้งแต่การกำหนดนโยบาย การวางแผนการร่วมปฏิบัติกับหน่วยงานราชการ อาทิ การเสนอความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ การประชุมคณะกรรมการตรวจสอบและติดตามการบริหารงานตำรวจในระดับสถานีตำรวจ (กต.ตร.) คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมระดับจังหวัด (กพยจ.) สำนักงานยุติธรรมจังหวัด (ยุติธรรมชุมชน) และหน่วยงานภาครัฐอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้นโยบายที่ได้กำหนดขึ้นมานั้น สามารถแก้ปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้นได้ถูกต้องเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ ควรสนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มสมาชิกเตือนภัย และแจ้งข่าวอาชญากรรมภายในชุมชน เช่น โครงการเพื่อนบ้านเตือนภัย เพื่อสอดส่องดูแลเป็นหูเป็นตา และแจ้งเบาะแสต่าง ๆ ให้กับตำรวจในท้องที่ได้ทราบ โครงการสายตรวจประชาชน โดยการจัดสมาชิกหรืออาสาสมัครภายในชุมชนผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนในพื้นที่ และคอยเฝ้าระวังปัญหาอาชญากรรมภายในชุมชน

3. การป้องกันมิให้กระทำผิดซ้ำ ในระยะแรกของการกลับเข้าสู่สังคมจะต้องมีกลไกในการให้คำปรึกษา แนะนำ ติดตาม และประเมินผล การจัดกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนความคิด ทักษะคิด พฤติกรรมและสร้างกำลังใจให้กับผู้พ้นโทษฯ เพื่อให้เกิดความมุ่งมั่น ตั้งใจที่จะต่อสู้ยืนหยัดในสังคมด้วยอาชีพที่สุจริต ซึ่งเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดซ้ำกระทำผิดซ้ำ ขณะเดียวกันต้องรณรงค์ให้สังคมยอมรับและให้โอกาสกลุ่มคนดังกล่าวได้มีอาชีพ มีโอกาสและมีที่ยืนในสังคม และหน่วยงานภาครัฐควรมีมาตรการสนับสนุนและเชิญชวนภาคเอกชนได้ให้โอกาสรับคนกลุ่มนี้เข้าทำงาน ซึ่งอาจให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีเป็นพิเศษกับภาคเอกชนที่มีการจ้างงาน/รับผู้พ้นโทษเข้าทำงาน เพื่อเป็นการจูงใจให้เกิดการจ้างงานครอบคลุมทุกพื้นที่

4. การเฝ้าระวังกลุ่มเสี่ยงที่มีโอกาสจะกระทำความผิด หน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน ต้องบูรณาการการทำงานเพื่อให้ความรู้ คำแนะนำ คำปรึกษาและทำความเข้าใจกับกลุ่มเสี่ยงในเชิงสร้างสรรค์ โดยการเชิญชวนให้เข้ามาร่วมกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ การยกย่องชมเชยเพื่อสร้างขวัญ กำลังใจ และการยอมรับในสังคมเมื่อกระทำความดี ทำประโยชน์ให้กับชุมชน/สังคม นอกจากนี้ ยังควรเปิดพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ให้กลุ่มเสี่ยงได้มีโอกาสแสดงความสามารถ อีกทั้งการจัดกิจกรรมเพื่อใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ รวมถึงการให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัวเพื่อช่วยกันดูแล ให้คำปรึกษากับคนกลุ่มนี้ไม่ให้เดินสู่แนวทางที่ผิด

5. การลดโอกาสการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันอาชญากรรม ควรให้ความสำคัญ ส่งเสริม และกระตุ้นให้ประชาชน (โดยเฉพาะกลุ่มเด็กเยาวชน สตรี และผู้สูงอายุที่มีโอกาสตกเป็นเหยื่อได้ค่อนข้างสูง) มีความรู้ ความเข้าใจถึงรูปแบบ ลักษณะ/วิธีการของภัยอาชญากรรมแต่ละประเภท รู้จักวิธีการป้องกัน/ระมัดระวังภัยอาชญากรรมที่อาจเกิดกับตนเอง หรือคนในชุมชน และการให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์โดยเน้นการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบที่หลากหลายให้เหมาะสมกับประชาชนในแต่ละช่วงวัยอย่างสม่ำเสมอ ต่อเนื่อง อาทิ แผ่นพับ วิดีทัศน์ สปอต เสียงตามสายในชุมชน รวมถึงการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและกระตุ้นเตือนประชาชนในชุมชนให้รู้จักป้องกันและมีให้ตกเป็นเหยื่อจากภัยอาชญากรรม

6. การพัฒนาบุคลากรและเทคโนโลยี หน่วยงานที่รับผิดชอบและเกี่ยวข้องกับการป้องกันอาชญากรรมควรส่งเสริมให้บุคลากรได้มีโอกาสพัฒนาทักษะความรู้อย่างต่อเนื่อง โดยการฝึกอบรม สัมมนา การศึกษาดูงานทั้งในประเทศและต่างประเทศ การบูรณาการและเชื่อมโยงข้อมูลการประชุม/สัมมนาเพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ประสบการณ์ ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาศักยภาพในการทำงานร่วมกัน การพัฒนาระบบสนับสนุนการทำงานต่างๆ ของเจ้าหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น การพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ วัสดุอุปกรณ์ที่ทันสมัย การจัดทำฐานข้อมูลสถิติและข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นในการป้องกันอาชญากรรม เป็นต้น

การนำวิจัยไปใช้ประโยชน์ เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการขับเคลื่อนงานป้องกันอาชญากรรมในระดับพื้นที่ และนำฐานข้อมูลที่มีมาจัดทำข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายในการป้องกันอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพต่อไปในอนาคต

<https://goo.gl/soAsmx>

ดร.เกียรติอนันต์ ล้วนแก้ว และคณะ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ร่วมกับสำนักงานกิจการยุติธรรม

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

เป้าหมายการพัฒนาเป้าหมายที่ 16 ส่งเสริมสังคมสงบสุขและครอบคลุมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนให้ทุกคนเข้าถึงความยุติธรรมและสร้างสถาบันที่มีประสิทธิภาพ รับผิดชอบและครอบคลุมในทุกกระดับ ประกอบด้วย 16 เป้าหมาย 12 เป้าประสงค์ ในแต่ละเป้าประสงค์ได้มีการกำหนดตัวชี้วัด รวมทั้งสิ้น 23 ตัวชี้วัด สำนักงานกิจการยุติธรรม ได้รับมอบหมายให้เป็นหน่วยงานจัดเก็บข้อมูล จำนวน 3 ตัวชี้วัด โดยรายงานผลการดำเนินงานต่อคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนและคณะอนุกรรมการพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นประจำทุกปี ในการศึกษาครั้งนี้ต้องการแสดงให้เห็นถึงกระบวนการในการจัดเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลของ 3 ตัวชี้วัด ประกอบด้วยตัวชี้วัดที่ 16.1.3 16.1.4 และ 16.3.1 ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นมาตรฐานและมีความน่าเชื่อถือ

วิธีการดำเนินการวิจัย

ศึกษาเฉพาะข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวชี้วัดที่ 16.1.3 (สัดส่วนของประชากรที่ได้รับความรุนแรงทางร่างกาย จิตใจ หรือทางเพศ ในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมา ตัวชี้วัดที่ 16.1.4 (สัดส่วนประชากรที่รู้สึกปลอดภัยเมื่อเดินบริเวณพื้นที่ที่อาศัยเพียงลำพัง) และตัวชี้วัดที่ 16.3.1 (สัดส่วนเหยื่อความรุนแรงในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมา ซึ่งได้รายงานการกระทำอันรุนแรงนั้นต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือหน่วยงาน/เจ้าหน้าที่ที่ได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการในการแก้ปัญหาเหล่านี้) โดยการจัดเก็บข้อมูลจะครอบคลุมพื้นที่ใน 6 กลุ่มจังหวัดทั่วประเทศ ได้แก่ กลุ่มจังหวัดภาคกลาง กลุ่มจังหวัดภาคเหนือ

กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มจังหวัดเศรษฐกิจตะวันออก กลุ่มจังหวัดภาคใต้ และกลุ่มจังหวัดชายแดนใต้

ข้อค้นพบ/ผลการศึกษาวิจัย

เมื่อพิจารณาการประสบเหตุอาชญากรรม เหตุความรุนแรงในรอบ 1 ปี (มกราคม – ธันวาคม 60) ที่ผ่านมาจากจำนวนครัวเรือน 2,960 ครัวเรือน จำนวนประชากรทั้งหมดของครัวเรือน 11,776 คน พบว่า

1. ภาพรวมสัดส่วนของประชากรที่ได้รับความรุนแรงทางร่างกาย จิตใจหรือทางเพศ ในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมา (ตัวชี้วัดที่ 16.1.3) **พิจารณาเฉพาะการประสบเหตุอาชญากรรม เหตุความรุนแรง มีค่าเท่ากับร้อยละ 2.20** เมื่อเปรียบเทียบการบรรลุเป้าหมายของตัวชี้วัดกับผลการสำรวจความหวาดกลัวภัยของประชาชน ของสำนักงานกิจการยุติธรรม ในปี พ.ศ. 2559 (ร้อยละ 2.36) ทำให้เห็นว่าสัดส่วนของประชากรที่ได้รับความรุนแรงลดลง
2. ความรู้สึกปลอดภัยเมื่อเดินบริเวณพื้นที่ที่อาศัยเพียงลำพังในเวลากลางคืน (ตัวชี้วัดที่ 16.1.4) ผลการสำรวจ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้สึกปลอดภัย จำนวน 1,647 คน คิดเป็นร้อยละ 55.64 รองลงมาไม่มีความรู้สึกปลอดภัยมาก จำนวน 780 คน คิดเป็นร้อยละ 26.35 สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้สึกไม่ปลอดภัยมีจำนวน 282 คน คิดเป็นร้อยละ 9.53 และมีความรู้สึกไม่ปลอดภัยมาก จำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 2.80 ทั้งนี้มีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 168 คน ที่ไม่เคยออกไปไหนคนเดียว คิดเป็นร้อยละ 5.68 โดยเมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยแล้วเท่ากับ 2.06 จึงแสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความรู้สึกปลอดภัยเมื่อเดินบริเวณพื้นที่ที่อาศัยเพียงลำพังในเวลากลางคืน ทั้งนี้เมื่อวิเคราะห์สัดส่วนประชากรที่รู้สึกปลอดภัยเมื่อเดินบริเวณพื้นที่ที่

อาศัยเพียงลำพัง โดยใช้สัดส่วนผู้ที่ตอบว่าปลอดภัยมาก และปลอดภัย จะได้ค่าเท่ากับร้อยละ 81.99

3. สัดส่วนของเหยื่อความรุนแรงในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมา ซึ่งได้รายงานการกระทำอันรุนแรงนั้นต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือหน่วยงาน/เจ้าหน้าที่ที่ได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการในการแก้ปัญหาเหล่านี้ (ตัวชี้วัดที่ 16.3.1) **คิดเป็นร้อยละ 38.63** ซึ่งต่ำกว่าค่าเป้าหมายทางสถิติที่ต้องบรรลุ (ร้อยละ 64.54) จึงสะท้อนให้เห็นว่า จำเป็นต้องส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการอำนวยความสะดวกของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ควบคู่กับการส่งเสริมประชาชนให้มีความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมให้มากขึ้น ทั้งในด้านการให้ข้อมูลที่เหมาะสม การเข้าถึง และส่งเสริมให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินงานด้วยหลัก ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ความโปร่งใสและความรับผิดชอบ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาครั้งนี้มีข้อเสนอแนะที่สำคัญ 6 ประการดังนี้

1. ควรเก็บข้อมูลการสำรวจระดับประเทศด้วยหน่วยงานที่มีความน่าเชื่อถือ เช่น สำนักงานสถิติแห่งชาติ หรือหน่วยงานภายนอกที่เป็นกลาง
2. การกำหนดค่าเป้าหมายในระยะยาวต้องสะท้อนความสามารถของประเทศ
3. การสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับบุคลากรในระดับปฏิบัติการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4. การจัดเก็บข้อมูลควรนำไปใช้สำหรับการประเมินประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมด้วย

5. ส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการอำนวยความสะดวกยุติธรรมของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ควบคู่ไปกับการส่งเสริมประชาชนให้มีความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมให้มากขึ้น ทั้งในด้านการให้ข้อมูลที่เหมาะสมแก่ประชาชน การหาแนวทางที่จะเข้าถึงประชาชน และส่งเสริมให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินงานด้วยหลัก “ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ความโปร่งใส และความรับผิดชอบ

6. การมุ่งเป้าการอำนวยความสะดวกไปสู่กลุ่มเสี่ยง

การนำวิจัยไปใช้ประโยชน์

ในการวิจัยครั้งนี้จะทำให้ประเทศไทยมีฐานข้อมูลตามตัวชี้วัดที่ 16.1.3, 16.1.4 และ 16.3.1 ของเป้าหมายที่ 16 ซึ่งจะนำข้อมูลที่ได้ไปนำเสนอในเวทีองค์การสหประชาชาติและเวทีนานาชาติที่เกี่ยวข้องได้ในฐานะตัวแทนของประเทศไทย

<https://goo.gl/8AWPfg>

รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระ ลินเดชาวัณษ์

และคณะ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ร่วมกับสำนักงานกิจการยุติธรรม

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ (สปท.) เสนอ
แนวทางในการปฏิรูปไว้ 3 แนวทาง คือ 1) ปฏิรูปการกำหนด
ตัวชี้วัด 2) ปฏิรูปกระบวนการจัดเก็บ รวบรวมข้อมูลตัวชี้วัด
3) ปฏิรูปวิธีการใช้ประโยชน์ ทั้งนี้ สำนักงานกิจการยุติธรรม
ได้ดำเนินการจัดทำตัวชี้วัดตามแนวทางการปฏิรูปที่ 1 เสร็จ
แล้ว ซึ่งในการดำเนินโครงการวิเคราะห์ข้อมูลตัวชี้วัด วิธีการ
จัดเก็บข้อมูลและกิจกรรมการใช้ประโยชน์จากตัวชี้วัดในครั้ง
นี้ สำนักงานฯ จะดำเนินการศึกษาวิจัยตัวชี้วัดให้ครอบคลุม
รอบด้าน ชัดเจนขึ้น เพื่อสามารถนำไปสู่การเชื่อมโยงการ
ทำงานของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมได้อย่างมี
ประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งต้องมีการพิจารณารายละเอียดและ
ประเด็นบ่งชี้ รวมทั้งกำหนดนิยามความหมาย บรรทัดฐาน
ร่วมอันนำไปสู่การเปรียบเทียบและวิเคราะห์ ตลอดจนรับ
ฟังความเห็นจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การพิจารณาแนวทาง
การจัดเก็บ การทดลองการจัดเก็บ เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะ
การพัฒนาตัวชี้วัดให้มีประสิทธิภาพและใช้ประโยชน์ได้จริง
ต่อไป

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ดำเนินการจัดทำรายละเอียดและวิเคราะห์ข้อมูลตัวชี้วัด เช่น คำนียาม ค่าเป้าหมาย ค่าบรรทัดฐานในการเปรียบเทียบ (Baseline) โดยการศึกษาทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เปรียบเทียบกับมาตรฐานสากลและประเทศที่เป็นตัวอย่างที่ดี (Best Practices)

2. พิจารณาแนวทางในการจัดเก็บข้อมูลตัวชี้วัดที่เป็นรูปธรรมและสามารถดำเนินการได้จริง รวมทั้งทดลองจัดเก็บข้อมูลตามตัวชี้วัดโดยวิธีการสำรวจข้อมูลภาคประชาชน และสำรวจข้อมูลผู้ใช้บริการ
3. จัดสนทนากลุ่มย่อยรับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานและประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในภูมิภาคต่างๆ รวมทั้งสิ้น 5 ภูมิภาค 10 จังหวัด
4. จัดทำข้อเสนอแนะ วิธีการ และกิจกรรมการใช้ประโยชน์จากตัวชี้วัด ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของ สปท

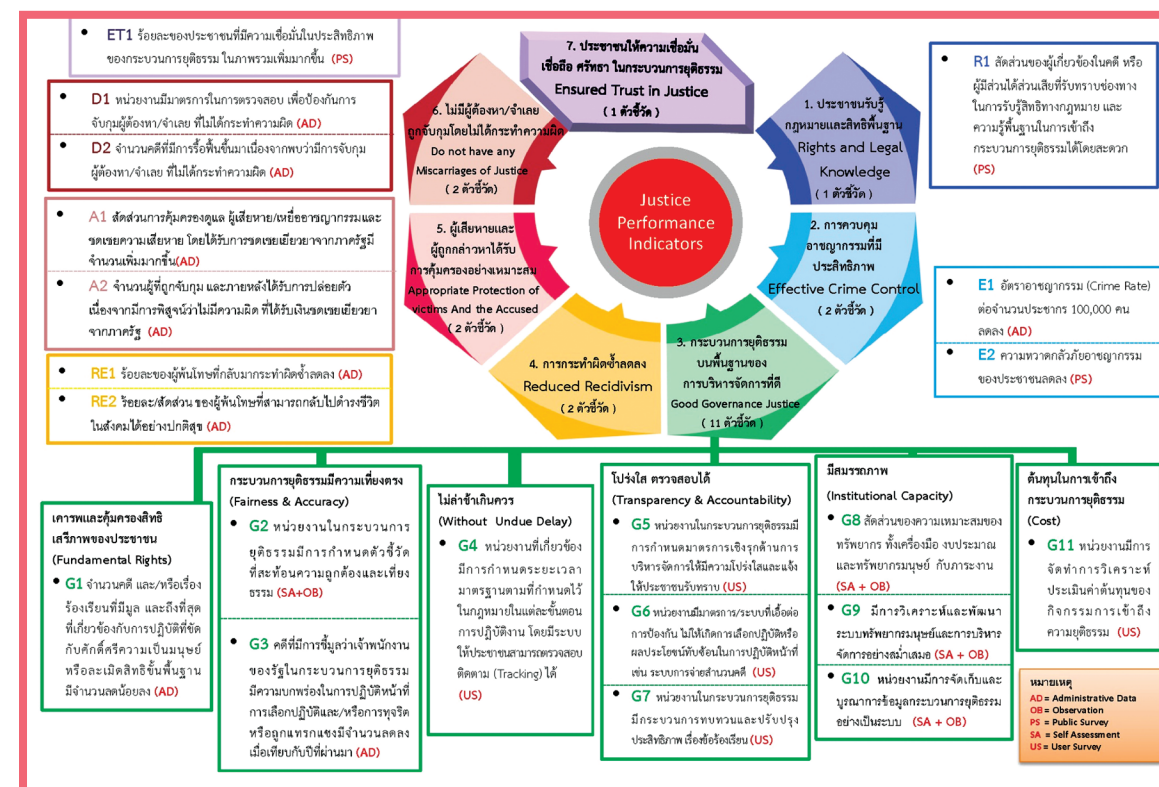
ข้อค้นพบ/ผลการศึกษาวิจัย

ตัวชี้วัดประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรมทางอาญา
7 ชุด 21 ตัวชี้วัด พร้อมรายละเอียดค่านิยาม ค่าเป้าหมาย
ค่าเป้าหมายเปรียบเทียบ หน่วยงานผู้รับผิดชอบ วิธีการจัด
เก็บรวบรวมข้อมูล และข้อเสนอแนะการใช้ประโยชน์จาก
ตัวชี้วัด

การปฏิรูปตัวชี้วัดประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย

ชุดตัวชี้วัดประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (7ชุด21 ตัวชี้วัด) และวิธีการจัดเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการใช้ประโยชน์จากตัวชี้วัด เห็นควรให้มีการจัดเก็บและใช้ประโยชน์จากตัวชี้วัดในรอบ ปีงบประมาณถัดไป ซึ่งในระยะแรกควรเริ่มจาก 15 ตัวชี้วัดตามที่ได้เสนอในเล่มรายงาน และจะต้องมีหน่วยงานในการเริ่มต้นจัดเก็บและนำผลการจัดเก็บมาวิเคราะห์ค่าเป้าหมาย ค่า base line อีกทั้งควรมีการวิเคราะห์ตัวชี้วัดที่มีการจัดเก็บแต่ละตัวชี้วัดให้นำไปใช้ประโยชน์ในมิติอื่นๆ เช่น การวิเคราะห์เชิงพื้นที่และค่าสถิติ การนำตัวชี้วัดไปกำหนดนโยบายทางอาญา หรือนำผลจากการจัดทำตัวชี้วัดไปเทียบเคียงและวิเคราะห์กับตัวชี้วัดในระดับสากล เพื่อสะท้อนภาพกระบวนการยุติธรรมของไทยกับต่างประเทศ รวมถึงการพัฒนา ร่วมกับหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้ประโยชน์จากตัวชี้วัดเหล่านี้

การนำวิจัยไปใช้ประโยชน์

นำข้อมูลไปใช้ในการประชุมคณะกรรมการปฏิรูปตัวชี้วัดประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และการประชุมคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ

<https://goo.gl/smT3sL>

การวิจัยนวัตกรรมและนิติวิทยาศาสตร์

โครงการวิจัยการนำระบบตรวจการณ์เป้าหมายทะเล และอากาศยานไร้คนขับขนาดเล็กมาเพิ่มประสิทธิภาพการสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษของกรมสอบสวนคดีพิเศษ

นายไกรศรี สว่างศรี เจ้าหน้าที่คดีพิเศษพิเศษชำนาญการ
และคณะ กรมสอบสวนคดีพิเศษ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

กรมสอบสวนคดีพิเศษ มีอำนาจหน้าที่ในการป้องกันการปราบปราม การสืบสวนและสอบสวนคดีความผิดทางอาญาที่ต้องดำเนินการสืบสวนและสอบสวนโดยใช้วิธีการพิเศษตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ต้องการศึกษาถึงอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในบริเวณชายฝั่งทะเลไทย โดยเฉพาะพื้นที่ทางทะเลในอ่าวไทยซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีสถิติการเกิดอาชญากรรมสูง อาทิ เช่น การใช้เรือประมงดัดแปลงลักลอบขนน้ำมันเถื่อน การลักลอบค้ายาเสพติด การลักลอบค้ามนุษย์ และการลักลอบนำสินค้าเถื่อนเข้าประเทศ ซึ่งถูกละเมิดจากประเทศเพื่อนบ้าน เป็นต้น ปัจจุบันได้ใช้วิธีสืบสวนโดยการเฝ้าตรวจการขนถ่ายน้ำมันเถื่อนโดยใช้ข้อมูลจากแหล่งข่าวกรองที่ไว้วางใจได้อย่างไรก็ตามเรือต้องสงสัยในการทำกิจกรรมเถื่อนนั้นๆ อาจปะปนอยู่กับเรือประมง ซึ่งหากไม่มีแหล่งข่าวที่ถูกต้องและทันทั่วทั้งที่แล้วจะเป็นเรื่องยากในการเลือกเรือในการเฝ้าสังเกตกิจกรรมเถื่อนที่อาจนำไปสู่การจับกุมได้ ทั้งนี้ต้องทำการฝังตัวในพื้นที่ที่มีการขนถ่าย ซึ่งบางครั้งไม่สามารถเข้าไปใกล้กับสถานที่ขนถ่ายได้ ประกอบกับในบางครั้งการทำการกิจกรรมดังกล่าวอยู่ในช่วงกลางคืนซึ่งยากต่อการบันทึกภาพไว้เป็นหลักฐานในการดำเนินคดี

การศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงได้นำแนวคิดในการนำเครื่องมือและอุปกรณ์ทางด้านเทคโนโลยีป้องกันประเทศมาประยุกต์ใช้ในการรวบรวมพยานหลักฐานด้านการระบุรับส่งและแสดงตำแหน่ง รวมถึงข้อมูลต่างๆ ของเรือที่เดินเรือเข้าออกยังพื้นที่ในแนวชายฝั่งทะเล ซึ่งต้องให้เจ้าหน้าที่ของกรมสอบสวนคดีพิเศษเฝ้าสังเกตการณ์และนำข่าวกรองเข้ามาช่วยในการรวบรวมหลักฐานนั้น สามารถศึกษาหาแนวทางการแก้ปัญหาได้จากสัญญาณเรดาร์ของอุปกรณ์ในระบบรายงานตำแหน่งและข้อมูลเรืออัตโนมัติ (Automat-

ic Identification System) ของระบบตรวจการณ์เป้าหมายทะเล (Vessel Traffic Management System หรือ VTMS) ที่สามารถบันทึกข้อมูลต่างๆ ของเรือที่ไม่สามารถระบุชนิดหรือประเภทได้ ทำยที่สุดพยานหลักฐานที่เก็บรวบรวมได้จะสามารถนำมาใช้เป็นพยานหลักฐานในชั้นสืบสวน และชั้นศาลได้

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้ใช้พื้นที่บริเวณท่าเรือแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี โดยใช้อากาศยานไร้คนขับ (UAV) ชนิดปีกนิ่ง ขนาดกลาง รุ่น Siam UAV ในการบินถ่ายภาพบันทึกเรือเดินทะเลที่อยู่ห่างไกลจากชายฝั่งประมาณ 10 กิโลเมตร และระบบตรวจการณ์เป้าหมายทะเล VTMS (Vessel Traffic Monitoring system) ในการตรวจจับตำแหน่งเรือเดินทะเล หลังจากนั้นจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยตั้งสมมติฐานในการศึกษาว่า อัตราของการจับเรือผิดกฎหมายยังคงค่อนข้างต่ำ แม้ว่าเรือส่วนใหญ่ที่ถูกกฎหมาย ติดตั้งระบบ AIS (Automated Identity System) เป็นที่เรียบร้อยแล้วแต่มีเรืออีกจำนวนมากที่ไม่มี และไม่ติดตั้งระบบ AIS ซึ่งข้อสันนิษฐานเบื้องต้น คือ น่าจะเป็นเรือผิดกฎหมาย เช่น ประมงลักลอบนำน้ำมัน หรือเรือขนน้ำมัน หรือขนของหนีภาษี เป็นต้น หากมีการพัฒนาการระบบตรวจจับให้ดีขึ้น โดยใช้เซนเซอร์ ที่หลากหลายและมีประสิทธิภาพ จะทำให้สามารถตรวจสอบเรือผิดกฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความถูกต้องสูง ประหยัดเวลาและทรัพยากร โดยเฉพาะน้ำมันเรือในการออกเรือไปจับแต่ละครั้ง ดังนั้นถือเป็นการลงทุนที่คุ้มค่าของภาครัฐ และหากสามารถบูรณาการร่วมกับองค์การภาครัฐอื่นๆ ที่มีทรัพยากรดังกล่าว จะเป็นการทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และเพิ่ม ROI (Return of Investment) ที่ลงไปในการจัดหาทรัพยากรเหล่านี้มา ดังนั้นในการศึกษา

วิจัยครั้งนี้ได้นำระบบดังกล่าวมาใช้ในการรวบรวมพยานหลักฐานการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นในทะเล โดยข้อมูลดังกล่าวจะนำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลระบบเรดาร์ชายฝั่ง ของกรมเจ้าท่า ณ อาคารควบคุมสมุทรเขต ท่าเรือแหลมฉบัง ว่ามีความถูกต้องมากเพียงใด จากนั้นจะนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาประเมินผลว่าสามารถนำมาใช้ในการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากเพียงใด

ข้อค้นพบ/ผลการศึกษาวิจัย

1. อำนาจหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการบูรณาการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมที่เกิดขึ้นบริเวณชายฝั่งและในทะเล เนื่องจากพื้นที่ทะเล และ

อาณาเขตน่านน้ำของประเทศไทยมีอาณาเขตที่กว้างใหญ่ไพศาลมาก ดังนั้นการกระทำความผิดกฎหมายที่เกิดขึ้นทางทะเล จึงเป็นเรื่องที่ยากต่อการป้องกันและปราบปรามได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปัจจุบันได้มีก่อตั้งหน่วยงานร่วมเพื่อเป็นศูนย์ประสานงานกลาง ได้แก่ ศูนย์ประสานการปฏิบัติในการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล (ศรชล.) ซึ่งมีหน่วยงานหลัก ประกอบด้วยกองทัพเรือ กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กรมเจ้าท่า กรมประมง กองบังคับการตำรวจน้ำ และกรมศุลกากร ซึ่งแต่ละหน่วยงานมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายที่รับผิดชอบ และมีการบังคับใช้กฎหมายหลายฉบับ แต่ถึงอย่างไรก็ตามปัญหาการเกิดอาชญากรรมยังมีได้ลดความรุนแรงลงแต่อย่างใด เนื่องจากด้วยข้อจำกัดของเจ้าหน้าที่ รวมทั้งเครื่องมืออุปกรณ์ที่จะสามารถนำมาใช้ในการตรวจสอบการกระทำความผิดได้อย่างทันทั่วทั้ง และมีประสิทธิภาพ ดังนั้นเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการบูรณาการร่วมมือกันเพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในทะเลและบริเวณชายฝั่ง โดยใช้เครื่องมือตรวจสอบที่ทันสมัย ซึ่งสามารถนำระบบตรวจการณ์เป้าหมายทะเล และอากาศยานไร้คนขับขนาดเล็กมาใช้ในการรวบรวมพยานหลักฐาน ในการนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ โดยหลัก

การตามที่ได้ศึกษาวิจัยมาแล้วพบว่า ระบบตรวจการณ์เป้าหมายทะเล ที่นำมาศึกษาในครั้งนี้เป็นระบบแบบเคลื่อนที่ ซึ่งสามารถตรวจจับเรือได้ในระยะไมไกลมาก ซึ่งในขณะเดียวกันกองทัพเรือ กรมประมง หรือกรมเจ้าท่า มีระบบเรดาร์ชายฝั่ง ซึ่งสามารถบูรณาการร่วมกันเพื่อใช้ในการตรวจสอบการกระทำความผิดในทะเลได้อย่างมีประสิทธิภาพได้

2. การเก็บรวบรวมพยานหลักฐานด้วยระบบตรวจการณ์เป้าหมายทะเล และระบบอากาศยานไร้คนขับขนาดเล็ก จากการทดสอบระบบตรวจการณ์เป้าหมายทะเล ของสถาบันเทคโนโลยีป้องกันประเทศ ซึ่งเป็นระบบที่ติดตั้งอยู่บนรถเคลื่อนที่ เป็นระบบที่มีราคาสูง และจะต้องมีความชำนาญและมีความรู้ในการใช้งาน แต่อย่างไรก็ตามระบบดังกล่าวสามารถตรวจการณ์วัดตำแหน่งเรือได้ในระยะจำกัดเท่านั้น (ประมาณ 10 กิโลเมตร) ซึ่งในพื้นที่ในทะเลจริง จะมีระยะที่ไกลเกินกว่านั้น แต่อย่างไรก็ตามยังมีหน่วยงานหลายหน่วยที่มีระบบตรวจการณ์เป้าหมายทะเลด้วยระบบเรดาร์ชายฝั่ง เช่น กองทัพเรือ กรมประมง กรมเจ้าท่า เป็นต้น ถ้าได้มีการนำระบบดังกล่าวมาบูรณาการและร่วมมือในการใช้ข้อมูลจากระบบดังกล่าวในการป้องกันอาชญากรรมที่เกิดขึ้นทางทะเลได้ จะทำให้การบังคับใช้กฎหมายเพื่อป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดทางทะเลเกิดประสิทธิภาพมากขึ้น และระบบอากาศยานไร้คนขับขนาดเล็ก ที่นำมาใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ยังมีข้อจำกัดในการกำหนดตำแหน่งเข้าสู่เป้าหมาย หรือบันทึกภาพพื้นที่ที่เกิดเหตุได้เนื่องจากพื้นที่ในทะเลมีขนาดกว้างและไกลมาก ด้วยข้อจำกัดของอากาศยานไร้คนขับที่สามารถบินไปบันทึกภาพได้ในระยะจำกัด ประกอบกับเซนเซอร์ที่ใช้ในการบันทึกภาพยังมีความคมชัดต่ำ ยังไม่สามารถพบเห็นพฤติกรรมในการกระทำความผิดได้อย่างชัดเจน และยังมีข้อจำกัดเนื่องจากในเวลากลางคืนเซนเซอร์ไม่สามารถบันทึกภาพได้ ซึ่งถ้าเป็นอากาศยานที่มีประสิทธิภาพสูงจะมีราคาสูงมาก ซึ่งยังมีข้อจำกัดในเรื่องงบประมาณ

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้รับความร่วมมือจากสถาบันเทคโนโลยีป้องกันประเทศ กระทรวงกลาโหม ซึ่งเป็นหน่วยงานวิจัยหลักของประเทศในด้านความมั่นคง มีอุปกรณ์และเทคโนโลยีที่ทันสมัยในด้านต่างๆมากมายที่จะสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อสนับสนุนการสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามอุปกรณ์และเครื่องมือที่นำมาใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการสนับสนุนการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมอีกหลายด้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถนำข้อมูลที่ได้มาใช้เป็นพยานหลักฐานในชั้นสอบสวน และชั้นศาลได้

การนำวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. องค์ความรู้และความชำนาญ ในการนำเทคโนโลยีเรดาร์ตรวจการณ์เป้าหมายทะเลหรือระบบ VTMS ซึ่งเป็นเทคโนโลยีการสื่อสารทางด้านการป้องกันประเทศ มาประยุกต์สำหรับตรวจการณ์เรือไม่สามารถระบุชนิดหรือประเภทเนื่องจากไม่มีข้อมูล AIS หรือแผนการเดินเรืออันจะนำไปสู่การเฝ้าตรวจและตรวจจับเพื่อรวบรวมหลักฐานในการดำเนินคดีพิเศษเป็นประโยชน์โดยตรงต่อการเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม

2. องค์ความรู้และความชำนาญ จากการประยุกต์ใช้เทคโนโลยียานไร้คนขับขนาดเล็กในการเฝ้าตรวจและเฝ้าสังเกตพฤติกรรมหรือกิจกรรมที่ผิดกฎหมาย โดยอาศัยขีดความสามารถในการเฝ้าตรวจได้ทั้งกลางวันและกลางคืนซึ่งเป็นเพื่อการสอบสวนคดีพิเศษ และใช้เป็นหลักฐานดำเนินการตามกฎหมายได้จริง สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ ทั้งนี้มีการกำหนดความสำคัญของปัญหาที่จะทำการวิจัยให้สอดคล้องกับความต้องการของศูนย์ปฏิบัติการคดีพิเศษภาคตะวันออกตั้งแต่ต้น

3. การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ในกระบวนการยุติธรรมของ กรมสอบสวนคดีพิเศษ ที่เกิดจากการเชื่อมโยงระบบเรดาร์ตรวจการณ์เป้าหมายทะเลและระบบอากาศยานไร้คนขับขนาดเล็ก ซึ่งจะได้ข้อมูลและข่าวกรองจากการกระทำการผิดกฎหมายขณะเวลาจริงไปทำการวิเคราะห์ด้วยอุปกรณ์การวิเคราะห์ภาพวิดีโอที่ทันสมัย ทำให้ข้อตกลงใจและพยานหลักฐานที่ได้มีความน่าเชื่อถือ เป็นการพัฒนาระบบการสืบสวนสอบสวนตามคุณภาพงานวิจัยมีการพัฒนา

4. กรมสอบสวนคดีพิเศษ สามารถจัดหาวัสดุและอุปกรณ์ในลักษณะเดียวกับที่นำมาสาธิตในการวิจัยเพื่อนำไปขยายผลในการปฏิบัติการกิจการสืบสวนสอบสวนได้ ทั้งนี้เพื่อให้การรวบรวมหลักฐานสามารถนำไปสู่การจับกุมโดยขั้นตอนและกระบวนการที่ผ่านระเบียบวิธีวิจัยมาอย่างถูกต้องแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการวิจัยของกระทรวงยุติธรรมในการพัฒนาและปรับปรุงเทคโนโลยีและระบบสารสนเทศในกระบวนการยุติธรรมและขับเคลื่อนงานวิจัยไปสู่ภาคปฏิบัติ

5. เป็นการส่งเสริมให้นำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ประกอบด้วยระบบ VTMS อากาศยานไร้คนขับขนาดเล็ก และการวิเคราะห์ภาพถ่าย/วิดีโอ ไปพัฒนาขั้นตอนการปฏิบัติการกิจตรวจการณ์และเฝ้าตรวจ เพื่อรวบรวมพยานหลักฐานสำหรับการเข้าจับกุมของศูนย์ปฏิบัติการคดีพิเศษภาคตะวันออกซึ่งจะช่วยลดความเสี่ยงของเจ้าหน้าที่ในขณะที่ยกความแม่นยำ ในการรวบรวมพยานหลักฐาน เนื่องระเบียบวิธีวิจัยกำหนดวิเคราะห์ผลการวิจัยอย่างถูกต้องและเป็นไปตามหลักการ เป็นเหตุให้เชื่อได้ว่าพยานหลักฐานที่รวบรวมได้จากเทคโนโลยีสามารถนำไปเป็นพยานในชั้นศาลได้

6. แนวทางการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเรดาร์ตรวจการณ์เป้าหมายทะเล เทคโนโลยียานไร้คนขับขนาดเล็กและเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ในการสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษ จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่นที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมสอบสวนคดีพิเศษ เช่น อ่าวไทย และชายฝั่งแม่น้ำโขง เป็นต้นได้ ทั้งนี้เมื่อได้ข้อมูลเชิงปริมาณจากประสิทธิภาพของแนวทางการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเรดาร์ตรวจการณ์เป้าหมายทะเล เทคโนโลยียานไร้คนขับขนาดเล็ก และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ที่เพิ่มขึ้นแล้ว จะสามารถนำไปพัฒนาในการสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษในพื้นที่ดังกล่าวได้ต่อไป

<https://goo.gl/yroAyo>

การวิจัยพัฒนาและส่งเสริมมาตรการกระบวนการยุติธรรมทางเลือก และการมีส่วนร่วมในงานยุติธรรม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัศกร ไชยพงษ์ และคณะ

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานีร่วมกับสำนักงานกิจการยุติธรรม

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันกระทรวงยุติธรรมมีนโยบายพัฒนาและส่งเสริมการนำแนวคิดยุติธรรมชุมชนมาปรับใช้เพื่ออำนวยความสะดวก ลดความเหลื่อมล้ำในสังคมให้ประชาชนในชุมชน หมู่บ้าน สามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้ง่าย สะดวก และรวดเร็ว ผ่านการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชน เพื่อส่งเสริมสนับสนุนหรือกระตุ้นให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมหรือเป็นหุ้นส่วนในการป้องกันควบคุมจัดการความขัดแย้งเชิงสมานฉันท์ ลดและเยียวยาความเสียหายหรือความรุนแรงที่เกิดจากอาชญากรรมหรือการกระทำความผิดตลอดจนคืนคนดีกลับสู่ชุมชนเป้าหมายเพื่อให้ประชาชนรู้สึกมั่นคงปลอดภัยและเข้าถึงความยุติธรรม นโยบายกระทรวงยุติธรรมได้มีการกระจายอำนาจแบบบูรณาการ ศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้เชื่อมโยงกับองค์กรปกครองท้องถิ่นให้เข้ามามีบทบาทในการดำเนินการของศูนย์ยุติธรรมชุมชนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามความต้องการของกระทรวงยุติธรรม โดยมีเป้าหมายเพื่อตอบสนองความต้องการเสริมสร้างความยุติธรรมและความสงบสุขในชุมชนภายใต้ยุทธศาสตร์ “ยุติธรรมถ้วนหน้า” ประชาชนมีส่วนร่วม (Justice for All, All for Justice) แต่ระบบและกลไกที่ทำหน้าที่ขับเคลื่อนส่งเสริมกระบวนการยุติธรรมชุมชนตามนโยบายและยุทธศาสตร์การดำเนินงานของกระทรวงยุติธรรมนั้น ยังคงมีความซับซ้อนและมีการกีดกันที่ไม่ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนที่เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนเพียงพอ เช่น การไม่มีกรอบแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจนและมีกฎหมายเฉพาะที่รองรับการปฏิบัติงานของหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง แนวคิดหรือนโยบายการบริหารงานยุติธรรมชุมชนทำให้งานยุติธรรมชุมชนอยู่

ในภาวะไม่เชื่อมโยง ขาดความต่อเนื่องและไม่ชัดเจนในการมอบหมายอำนาจที่แท้จริงให้กับภาคประชาชนเพื่อดำเนินงานยุติธรรมชุมชนส่งผลทำให้ประชาชนมีความรู้สึกที่ไม่สามารถพึ่งพาและเข้าถึงความยุติธรรมได้อย่างแท้จริง

วิธีการดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยผสมผสาน (Mixed Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ การศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ วารสาร เอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศบทบาทและศักยภาพของศูนย์ยุติธรรมชุมชนตามภารกิจ 6 ด้านของกระทรวงยุติธรรม การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) การเก็บแบบสอบถาม (Questionnaire) จากกลุ่มเป้าหมายผู้แทนจากคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน ประชาชนที่ใช้บริการศูนย์ยุติธรรมชุมชน เครือข่ายยุติธรรมชุมชน ประชาชนในพื้นที่นั้นๆ แบ่งตามกลุ่มจังหวัด 6 ภาคคือ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง กลุ่มเศรษฐกิจตะวันออก ภาคใต้และกลุ่มจังหวัดชายแดนใต้ จำนวน 7,784 ศูนย์โดยกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวอยู่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่มีศักยภาพเกรด A และเกรด D และการสัมภาษณ์ทางวิชาการการนำเสนอผลการศึกษาวิจัยและรายงานถึงบทบาทและศักยภาพของศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องรับทราบและทำการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

ข้อค้นพบ/ผลการศึกษาวิจัย

กลไกขับเคลื่อนศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้มีประสิทธิภาพ 7 ขั้นตอน

ข้อเสนอแนะ

1. กระทรวงยุติธรรมต้องมีการผลักดันพระราชบัญญัติยุติธรรมชุมชน พ.ศ..... ให้รองรับต่อการปฏิบัติหน้าที่ของยุติธรรมจังหวัดและศูนย์ยุติธรรมชุมชน ตลอดจนคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน
2. กระทรวงยุติธรรม ควรสร้างความร่วมมือ (Memorandum of Understanding) กับสำนักงานงบประมาณ กระทรวงมหาดไทย รวมถึงสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน ในการจัดสรรงบประมาณให้แก่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนเพื่อนำไปขับเคลื่อนนโยบายและช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน
3. กระทรวงยุติธรรมต้องกำหนดแผนแม่บทการดำเนินงานบรรจุในยุทธศาสตร์ของกระทรวงยุติธรรมและต้องมีแผนการปฏิบัติงานที่ชัดเจน
4. กระทรวงยุติธรรม ควรมีนโยบายการพัฒนาเชื่อมโยงกับการใช้ทรัพยากรต่างๆ ในชุมชนและทุนทางสังคมของแต่ละชุมชนในลักษณะการต่อยอดเพื่อให้ยุติธรรมชุมชนเป็นของชุมชนอย่างแท้จริง
5. กระทรวงยุติธรรมและกระทรวงมหาดไทย ควรมีการบูรณาการนโยบายร่วมกัน ในการตั้งงานยุติธรรมชุมชนขึ้นในเทศบาล ท้องถิ่นหรือองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น

6. กระทรวงยุติธรรมต้องมีกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องในการเบิกจ่ายเบี้ยเลี้ยงอย่างชัดเจน
7. กระทรวงยุติธรรมต้องจัดทำแผนปฏิบัติการยุติธรรมชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อผลักดันยุทธศาสตร์แผนการดำเนินงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับยุติธรรมชุมชน

การนำวิจัยไปใช้ประโยชน์

ส่วนนโยบายและยุทธศาสตร์ยุติธรรมชุมชนและยุติธรรมจังหวัด (สจจ.) ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการแนวทางหรือรูปแบบการดำเนินงานในการพัฒนาระบบงานยุติธรรมชุมชนในประเทศไทยให้มีความเป็นมาตรฐานและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

<https://goo.gl/FtsQbf>

โครงการวิจัยการถอดบทเรียนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ในชุมชนเพื่อเสริมความเข้มของชุมชน

17

รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระ สนิทธารักษ์
และคณะ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ร่วมกับสำนักงานกิจการยุติธรรม

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทถือเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกวิธีหนึ่ง โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้เกิดการประนีประนอมยอมความจากความสมัครใจของคู่ความทั้งสองฝ่ายเป็นสำคัญ ซึ่งกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีจุดเด่น คือ เป็นแนวทางในการดำเนินการที่มีความยืดหยุ่น เปิดโอกาสให้คู่กรณีสามารถเจรจาต่อรองและแสวงหาทางออกร่วมกัน สามารถลดภาระค่าใช้จ่าย เวลา และคดีที่จะเกิดจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก และสามารถยุติข้อขัดแย้งในชุมชนลงได้ ซึ่งการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทดังกล่าวเป็นบทบาทหน้าที่หนึ่งของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในปัจจุบัน ดังนั้นเพื่อเป็นการพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน จึงได้มีการดำเนินการเพื่อถอดบทเรียนกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนที่ดี (best practice) ทั้งในมิติของรูปแบบ กระบวนการ ปัญหา/อุปสรรค และปัจจัยแห่งความสำเร็จ เพื่อส่งต่อให้ศูนย์ยุติธรรมชุมชนทั่วประเทศ ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานเพื่อเสริมสร้างกระบวนการยุติธรรมที่เข้มแข็งของชุมชนต่อไป

วิธีการดำเนินการวิจัย

ดำเนินการคัดเลือกศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่มีร้อยละการไกล่เกลี่ยสำเร็จ (best practice) สูงสุด 5 แห่ง และ ไม่สำเร็จ (worst practice) สูงสุดอีก 5 แห่ง ทั้งในคดีแพ่ง คดีอาญา และคดีปกครอง จากฐานข้อมูลการให้บริการประชาชนของสำนักงานยุติธรรม (สยจ.) ในช่วงปีงบประมาณ 2558 – ๒๕๖๐ โดยแบ่งตามศูนย์ประสานราชการกระทรวงยุติธรรม (ศป.ยธ.) เขต 1-19 จำนวน 81กลุ่มจังหวัด (คำสั่งกระทรวงยุติธรรมที่ 320/2559 ลงวันที่ 13 กรกฎาคม 2559) โดยดำเนินการถอดบทเรียนกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในมิติของรูปแบบ กระบวนการ ปัญหา/อุปสรรค ปัจจัยแห่งความสำเร็จ และข้อเสนอแนะเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน และนำข้อมูลที่ได้จากการถอดบทเรียนมาวิเคราะห์เพื่อหารูปแบบกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนที่ดี (best practice) ต่อไป

จากการถอดบทเรียนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน สรุปผลการศึกษาได้ 4 ประเด็น ดังนี้

ข้อเสนอแนะ

แนวทางการดำเนินงานการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนที่ติดตามบทบาทหน้าที่ของศูนย์ยุติธรรมชุมชน

1. กระบวนการไกล่เกลี่ยต้องขึ้นกับความยินยอมพร้อมใจของคู่กรณี
2. กระบวนการไกล่เกลี่ยต้องมีรูปแบบที่ชัดเจน นำเชื่อถือ มีความเป็นกลาง ใช้เทคนิคทางจิตวิทยา และคำนึงถึงทางสังคมมากำกับแนวทางการไกล่เกลี่ย
3. บุคลากรองค์ความรู้และความสามารถจากผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง
4. ใช้เวลาที่ไม่ยาวนานจนเกินไป
5. ความเชื่อถือของเจ้าหน้าที่ คณะกรรมการศูนย์ฯ หรือผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย
6. ผู้นำชุมชน คณะกรรมการ อาสาสมัคร องค์กรเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง และคนภายในชุมชนเห็นความสำคัญและสนับสนุนกระบวนการไกล่เกลี่ย
7. การควบคุมคุณภาพของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในด้านการประชาสัมพันธ์ ช่องทางการประสานงาน งบประมาณ บุคลากร และสวัสดิการที่เกี่ยวข้อง
8. การกำหนดขอบเขตของคดีที่จะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย
9. การลงสำรวจพื้นที่จริงเพื่อดูถึงสาเหตุในการเกิดปัญหา

10. การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เกิดความรักความสามัคคี และความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวในชุมชน

การนำวิจัยไปใช้ประโยชน์

นำแนวทางพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนตามบทบาทหน้าที่ของศูนย์ยุติธรรมชุมชนส่งต่อให้ส่วนนโยบายและยุทธศาสตร์ยุติธรรมชุมชนและยุติธรรมจังหวัด (สขจ.) เพื่อนำส่งให้ศูนย์ยุติธรรมชุมชนใช้เป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต่อไป

<https://goo.gl/FXMCe6>

โครงการศึกษาความคุ้มค่าและประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทยเปรียบเทียบกับกระบวนการยุติธรรมทางเลือก

18

ดร.เกียรติอนันต์ ล้วนแก้ว มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ร่วมกับสำนักงานกิจการยุติธรรม

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

คดีที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมมากเกินไปจนเกิดปัญหาความล่าช้า จนก่อให้เกิดปัญหาความล่าช้า และผู้ต้องขังล้นเรือนจำ ส่งผลต่องบประมาณที่ใช้บริหารจัดการสูงขึ้น ประสิทธิภาพการอำนวยความสะดวกให้กับประชาชนลดลง จึงเกิดแนวคิดกระบวนการยุติธรรมทางเลือกเป็นการให้ความสำคัญกับการพิจารณาคดีที่ขึ้นสู่ศาลด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยและใช้มาตรการพิเศษอื่นเพื่อลดปริมาณคดี รวมทั้งการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ใช้การจำคุก ดังนั้นการพัฒนาระบบกระบวนการยุติธรรมไทยให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล จึงควรทำการศึกษาวิจัยในประเด็นดังกล่าว เพื่อให้เกิดการเปรียบเทียบข้อมูลให้ครบถ้วนทุกมิติ ทั้งในด้านผลสัมฤทธิ์กับความคุ้มค่า รวมทั้งอุปสรรคและข้อขัดข้องที่เกิดขึ้น เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงในการขยายผลการลดคดีที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด และนำข้อมูลปัญหามาปรับปรุงเพื่อให้การพัฒนากระบวนการยุติธรรมไทยให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

วิธีการดำเนินการวิจัย

ศึกษาเปรียบเทียบความคุ้มค่าและประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักเทียบกับกระบวนการยุติธรรมทางเลือก 4 มาตรการ ได้แก่ 1) การดำเนินการไกล่เกลี่ยและกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ 2) การปล่อยตัวชั่วคราวโดยใช้การส่งเคราะห์หลักประกันตัวแก่ผู้ต้องขังผู้ยากไร้ 3) มาตรการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแทนการลงโทษจำคุก 4) การบังคับโทษโดยใช้บ้านกึ่งวิถีแทนการจำคุกในเรือนจำ ซึ่งจะทำการเปรียบเทียบต้นทุนรวมที่เกิดขึ้นระหว่างทางเลือกและกระแสหลัก โดยการประมาณค่าต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิดและหน่วยงานของรัฐ จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่าง 1,200 คน และข้อมูลสถิติทางการจากหน่วยงาน ทั้งในด้านจำนวนคดี งบประมาณ และข้อมูลอื่นๆ จากจังหวัดชลบุรี เชียงใหม่ สุราษฎร์ธานี พิษณุโลก และอุบลราชธานี รวมทั้งจัดประชุมกลุ่มย่อยรับฟังความคิดเห็น เพื่อนำผลที่ได้มาประกอบการวิเคราะห์และจัดทำข้อเสนอ

ข้อค้นพบ/ผลการศึกษาวิจัย

สรุปผลความคุ้มค่าและประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางเลือกใน 4 มาตรการ ได้ดังนี้

รายการ/ มาตรการ	1. มาตรการการไกล่เกลี่ย และยุติธรรมเชิงสมานฉันท์		2. มาตรการการปล่อยตัว ชั่วคราวโดยการสงเคราะห์ หลักประกันตัว		3. มาตรการบำบัดฟื้นฟู ผู้ติดยาเสพติด		4. มาตรการการบังคับ โทษโดยการใช้บ้านกึ่งวิถี	
	ยุติธรรม กระแสหลัก	ยุติธรรม ทางเลือก	ยุติธรรม กระแสหลัก	ยุติธรรมทาง เลือก	ยุติธรรม กระแส หลัก	ยุติธรรม ทางเลือก	ยุติธรรม กระแส หลัก	ยุติธรรม ทางเลือก
การวัด ประสิทธิภาพ	ร้อยละของ คดีไกล่เกลี่ย สำเร็จเทียบ กับจำนวน คดีที่เข้าสู่ กระบวนการ ไกล่เกลี่ยได้	ร้อยละของ คดีที่มีการ ไกล่เกลี่ย สำเร็จเทียบ กับจำนวน คดีที่เข้าสู่ กระบวนการ ไกล่เกลี่ยได้	ร้อยละของ ผู้ทิวางหลัก ประกันแล้ว หลบหนี	ร้อยละของ ผู้หลบหนี เทียบกับผู้ ที่ได้รับการ สงเคราะห์ หลักประกัน	อัตราการก ระทำผิดซ้ำ คดียาเสพติด	อัตราการก ระทำผิดซ้ำ คดียาเสพติดที่รับการ บำบัดฟื้นฟู	อัตราการก ระทำผิด ซ้ำของผู้ที่ สามารถรับ บริการบ้าน กึ่งวิถีได้	อัตราการก ระทำผิดซ้ำ ของผู้ที่ใช้ บริการบ้าน กึ่งวิถี
ค่าตัวชี้วัด ประสิทธิภาพ	คดีอาญาที่ ไกล่เกลี่ย สำเร็จในชั้น ศาล ร้อยละ 50.13	ข้อพิพาทที่ เข้าร่วมการ ไกล่เกลี่ยและ สำเร็จในชั้น ยุติธรรมชุมชน ร้อยละ 71.56			อัตราการ กระทำ ความผิด ซ้ำ ร้อยละ 23.74	อัตราการก ระทำความ ผิดซ้ำ ร้อย ละ 14.37	อัตราการก ระทำความ ผิดซ้ำ ร้อย ละ 23.74	ยังไม่มี ข้อมูลที่ ชัดเจนเพื่อ ใช้ในการ ประเมิน
ตัวชี้วัดความ คุ้มค่า	ยุติธรรมทางเลือกประหยัดค่า ใช้จ่ายประมาณร้อยละ 25.4 - 81.62 เมื่อเทียบกับยุติธรรม กระแสหลัก		ยุติธรรมทางเลือกประหยัด ค่าใช้จ่ายประมาณ ร้อยละ 44.28 เมื่อเทียบกับยุติธรรม กระแสหลัก		ยุติธรรมทางเลือกประหยัด ค่าใช้จ่ายประมาณร้อยละ 17.8 เมื่อเทียบกับยุติธรรม กระแสหลัก		ยุติธรรมทางเลือกช่วยให้ ประหยัดค่าใช้จ่าย ประมาณ ร้อยละ 18.6 เมื่อ เทียบยุติธรรมกระแสหลัก	

ข้อเสนอแนะ

1. ควรพัฒนาการจัดเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องไว้ในระบบฐานข้อมูลกลาง DXC เพื่อสามารถนำมาประเมินได้รวดเร็วและเป็นปัจจุบัน
2. ควรศึกษาความต้องการทรัพยากรและงบประมาณของหน่วยงานยุติธรรมทางเลือก
3. ส่งเสริมให้ประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐรับทราบถึงบริการ แนวทางการทำงานของหน่วยงานผู้รับผิดชอบให้ทั่วถึง เพื่อให้เกิดการใช้บริการและสร้างความเชื่อมั่น
4. ควรพัฒนาบุคลากรในพื้นที่เกี่ยวข้องให้มีความรู้ ความเชื่อมั่นและทัศนคติที่ดีต่อกระบวนการยุติธรรม เช่น การฝึกปฏิบัติงานจริง
5. พัฒนาเกณฑ์ที่ชัดเจนในการคัดเลือกคดีว่า คดีใดสามารถใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกแล้วจะประสบผลสำเร็จสูง

6. ถอดบทเรียนจากหน่วยงานที่ประสบความสำเร็จ เพื่อหาแนวทางการปฏิบัติที่ดี

7. คัดเลือกตัวแทนจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมาร่วมดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมทางเลือก

การนำวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. จัดทำบทความการศึกษาความคุ้มค่า ประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทยเปรียบเทียบกับกระบวนการยุติธรรมทางเลือกเพื่อเสนอลงวารสารกระบวนการยุติธรรมไทย
2. จัดส่งไปยังกองนโยบายและประสานแผนกระบวนการยุติธรรมเพื่อใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางเลือก
3. จัดส่งไปยังกลุ่มสื่อสารองค์กรเพื่อเผยแพร่ความรู้ไปยังประชาชนให้เห็นความสำคัญของการใช้ยุติธรรมทางเลือกเมื่อเกิดข้อขัดแย้ง

<https://goo.gl/BzpavH>

ผู้ช่วยศาสตราจารย์.ดร.ศุภศิษฐ์ ทวีแจ่มทรัพย์
และคณะ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยร่วมกับสำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม

การวิจัยสร้างมาตรฐานและเพิ่มประสิทธิภาพในด้านกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรมสู่การรองรับการเป็นสมาชิกประชาคมอาเซียน

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

เทคโนโลยีบล็อกเชน (Blockchain) ถูกนำมาใช้ในการทำธุรกรรมทางการเงิน ก่อให้เกิดนวัตกรรมทางการเงินที่เรียกว่า “ระบบการเงินดิจิทัล” (Cryptocurrency) ซึ่งเป็นกระแสที่แพร่หลายไปทั่วโลก ส่งผลให้รัฐบาลของประเทศต่างๆ ตระหนักถึงความสำคัญในการควบคุมและป้องกันปัญหา จึงมีการออกกฎหมายหรือนโยบายอันเป็นมาตรการกับดูแลและควบคุมเรื่องดังกล่าว

วิธีการดำเนินการวิจัย

บททวนวรรณกรรมที่เป็นสิ่งพิมพ์และงานเขียนทางวิชาการเกี่ยวกับระบบการเงินดิจิทัล เพื่อกำหนดประเด็นและสาระสำคัญที่ต้องมีในกฎหมายหรือนโยบายปฏิบัติภายในประเทศนั้นๆ แล้วดำเนินการรวบรวมกฎหมายและแนวปฏิบัติที่เกี่ยวกับระบบการเงินดิจิทัลของประเทศสมาชิกอาเซียน+6 เพื่อวิเคราะห์บทบัญญัติกฎหมายหรือนโยบายรัฐบาลของประเทศสมาชิกอาเซียน+6 ว่าให้การสนับสนุนหรือควบคุมเคร่งครัดอย่างไร เพียงใด และหน่วยงานใดมีหน้าที่ดูแล

ข้อค้นพบ/ผลการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยได้จัดประเภทของการดำเนินการเกี่ยวกับระบบการเงินดิจิทัลออกเป็น 3 กลุ่มประเทศ ประกอบด้วย

1. กลุ่มประเทศที่ยังไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารจัดการธุรกรรมในระบบการเงินดิจิทัล ได้แก่ กัมพูชา บรูไนดารุสซาราม ลาว และเวียดนาม ซึ่งประเทศกลุ่มนี้จะ

สร้างกฎหมายหรือประกาศนโยบายของรัฐบาลในการไม่ยอมรับหรือปฏิเสธเงินสกุลดิจิทัลอย่างชัดเจน โดยมักจะกำหนดให้หน่วยงานที่มีหน้าที่ควบคุมกำกับการเงินแห่งชาติเป็นผู้มีหน้าที่ดูแล เช่น ธนาคารแห่งชาติ ดังนั้น ผู้ที่ฝ่าฝืนใช้หรือกระทำได้ด้วยวิธีการใดๆ เป็นการขัดต่อกฎหมายหรือนโยบายของประเทศ

2. กลุ่มประเทศที่เริ่มมีการกำหนดกฎเกณฑ์หรือวางนโยบายเพื่อบริหารจัดการธุรกรรมในระบบการเงินดิจิทัล ได้แก่ ไทย จีน ฟิลิปปินส์ เมียนมา อินเดีย และอินโดนีเซีย เป็นการยอมรับระบบการเงินดิจิทัลอย่างมีข้อจำกัดภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการเงินชาติ เช่น ธนาคารแห่งชาติ ธนาคารกลาง คณะกรรมการที่ทำหน้าที่กำกับตลาดหลักทรัพย์ ดังนั้น ผู้ที่ฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามกฎหมายต้องได้รับโทษทางแพ่ง และ/หรือ ทางอาญา

3. กลุ่มประเทศที่มีกฎหมายหรือนโยบายปฏิบัติเกี่ยวกับเงินดิจิทัลอย่างชัดเจน ได้แก่ เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น นิวซีแลนด์ มาเลเซีย สิงคโปร์ และออสเตรเลีย ซึ่งการยอมรับและการส่งเสริมมาตรฐานเงินสกุลดิจิทัลอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานแห่งชาติที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการเงิน เช่น สำนักงานภาษีอากร กรมสรรพากร ธนาคารแห่งชาติ โดยมีกฎหมายที่ตราขึ้นโดยรัฐสภาหรือนโยบายของรัฐบาลผู้มีอำนาจบริหารราชการแผ่นดิน เป็นกรอบแนวทางในการปฏิบัติงาน โดยสรุปคือ ผลการศึกษาวิจัยแสดงให้เห็นว่ากฎหมายและแนวปฏิบัติต่างๆ เพื่อบริหารจัดการธุรกรรมในระบบการเงินดิจิทัลในแต่ละประเทศมี ความแตกต่างกันตามบริบททางเศรษฐกิจและสังคมตลอดจนปัญหาการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยี

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยนี้มีความมุ่งหมายที่จะวิเคราะห์บทกฎหมายในเชิงลึกเพื่อให้เห็นข้อดีข้อเสียในแต่ละประเด็นหรือวิธีการที่กฎหมายหรือนโยบายของรัฐบาลแต่ละประเทศนำมาใช้เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการธุรกรรมในระบบการเงินดิจิทัลของประเทศไทยแต่อย่างใด อย่างไรก็ตามประเทศไทยเพียงมีการประกาศใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการทำธุรกรรมในระบบการเงินดิจิทัล เมื่อปี พ.ศ. 2561 และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังไม่อาจออกกฎหมายลำดับรองที่เกี่ยวข้องได้ครบทุกมิติ การบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวจึงยังไม่เห็นผลอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน จึงอาจจะต้องศึกษาพัฒนา ปรับปรุง จากกลุ่มประเทศที่มีกฎหมายหรือแนวปฏิบัติเกี่ยวกับเงินดิจิทัลอย่างชัดเจน เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ของประเทศไทยต่อไป

การนำวิจัยไปใช้ประโยชน์

การศึกษากฎหมายหรือนโยบายของรัฐบาลต่างประเทศนี้ แสดงให้เห็นถึงหลักการ แนวคิด โครงสร้างของหน่วยงานที่รับผิดชอบ ตลอดจนเครื่องมือและกลไกในการบริหารจัดการธุรกรรมในระบบการเงินดิจิทัล ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของประเทศไทยสามารถนำไปศึกษาและใช้เป็นฐานในการพัฒนาปรับปรุงเครื่องมือและกลไกให้เป็นไปตามบริบทของประเทศไทยให้เกิดผลสัมฤทธิ์ได้จริง

<https://goo.gl/BzpavH>

โครงการศึกษาวิจัยเพื่อทบทวนกฎหมาย การบังคับคดีแพ่งในภูมิภาคอาเซียน

20

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิณา อนุสรณ์เสนา และคณะ
มหาวิทยาลัยหอการค้าไทยร่วมกับสำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) เมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 2558 ก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายของประชาชน การลงทุน สินค้าและบริการ และเงินทุนอย่างเสรีระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนของประเทศสมาชิกอาเซียนจำเป็นต้องมีการเตรียมพร้อมและปรับตัวให้สามารถรับมือกับผลกระทบและความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น อันเนื่องมาจากการเป็นประชาคมอาเซียน จำเป็นต้องมีการพัฒนาความเชื่อมโยงระหว่างกัน ปรับปรุงพัฒนาระบบการบังคับคดีแพ่งให้ทันสมัย ได้รับการยอมรับในระดับสากล เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ โดยกระทรวงยุติธรรมมีภารกิจในการดำเนินการบังคับคดีแพ่ง คดีล้มละลาย และการฟื้นฟูกิจการลูกหนี้ตามคำสั่งศาล การพัฒนาความร่วมมือกับนานาประเทศนับเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยพัฒนาความรู้และแนวทางในการนำองค์ความรู้ต่างๆ มาพัฒนากระบวนการยุติธรรมไทยให้ทัดเทียมนานาชาติ โดยเฉพาะความร่วมมือของประชาคมอาเซียน ทั้งนี้ กระทรวงยุติธรรมยังมีช่องว่างด้านกฎหมายการบังคับคดีที่ต้องพัฒนาองค์ความรู้ เพื่อจะได้ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินการกิจและบทบาทของกระทรวงยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การศึกษาวิจัยเพื่อศึกษาทบทวนกฎหมายการบังคับคดีแพ่งในภูมิภาคอาเซียนนี้ จะเป็นการประมวลกฎหมายการบังคับคดีแพ่งของกลุ่มประเทศอาเซียน ซึ่งรวมถึงการศึกษาวเคราะห์และเปรียบเทียบกฎหมายด้านการบังคับคดีแพ่งของไทยและประเทศในประชาคมอาเซียน รวมถึงช่วยกำหนดแนวทางการพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีแพ่งในประชาคมอาเซียนให้มีมาตรฐานเดียวกัน อันจะนำไปสู่การอำนวยความสะดวกการปฏิบัติงานและบริการประชาชน

โดยคำนึงถึงความรวดเร็ว ทันสมัย และรองรับต่อการเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลงไป

วิธีการดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารวิชาการ งานวิจัย และความเห็นทางกฎหมาย (Documentary Research) ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายการบังคับคดีแพ่ง ของกลุ่มประเทศอาเซียน เนื่องจากเป็นเอกสารในเชิงวิชาการที่ถูกทำขึ้นโดยผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ในเรื่องดังกล่าว โดยศึกษาจากทั้งเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิ
2. วิเคราะห์และเปรียบเทียบกฎหมายด้านการบังคับคดีแพ่งของไทยและประเทศในประชาคมอาเซียน โดยใช้วิธีการศึกษาแบบการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อให้ทราบถึงความแตกต่างของกฎหมายการบังคับคดีแพ่งในแต่ละประเทศ
3. จัดทำข้อเสนอแนวทางการพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีแพ่งในประชาคมอาเซียน
4. จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

ข้อค้นพบ/ผลการศึกษาวิจัย

จากการศึกษารายละเอียดของการบังคับคดีแพ่งของประเทศในประชาคมอาเซียนพบว่ากฎหมายและขั้นตอนของการดำเนินการบังคับคดีแพ่งในกลุ่มประเทศอาเซียนอาจแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย กฎหมาย Civil Law ได้แก่ ประเทศไทย ประเทศอินโดนีเซีย ประเทศฟิลิปปินส์ ประเทศกัมพูชา และประเทศเมียนมาร์ และประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Common Law

ได้แก่ ประเทศสิงคโปร์ ประเทศมาเลเซีย และประเทศบรูไน ซึ่งการวิเคราะห์และเปรียบเทียบรายละเอียดในหัวข้อต่างๆ ได้แก่ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดี ระยะเวลาในการบังคับคดี ระบบการบังคับคดีแพ่งโดยศาล การยึดทรัพย์สิน การขายทอดตลาดทรัพย์สิน การฟ้องขับไล่ และการรื้อถอน สิทธิของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ถูกบังคับคดี การขอเฉลี่ยทรัพย์สิน การอายัดสิทธิเรียกร้อง การงดหรือถอนการบังคับคดี กับกฎหมายของประเทศไทย สามารถที่จะใช้เป็นแนวปฏิบัติที่ดี โดยอาจนำแนวปฏิบัติดังกล่าวมาปรับใช้กับการบังคับคดีแพ่งของประเทศไทย อีกทั้งยังอาจใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานซึ่งจะเอื้อประโยชน์ในการที่จะก่อให้เกิดความร่วมมือในการบังคับคดีแพ่งในระดับภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งการยอมรับและบังคับคดีตามคำพิพากษาในกลุ่มประเทศอาเซียน โดยอาจนำข้อปฏิบัติเรื่องต่างๆ ในขั้นตอนของการบังคับคดีแพ่งมาหารือเพื่อหาแนวปฏิบัติร่วมกันในกลุ่มประเทศอาเซียน ซึ่งจะช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการร่วมมือกันในการบังคับคดีแพ่งของภูมิภาคอาเซียน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีแพ่งในประชาคมอาเซียนให้มีมาตรฐานเดียวกัน มีดังนี้

1. การยอมรับคำสั่งบังคับคดีระหว่างกันของประเทศสมาชิกอาเซียน (ASEAN Enforcement Order)
2. การจัดทำกฎหมายแม่แบบว่าด้วยการบังคับคดีตามคำพิพากษา (Model Law)
3. การประเมินและปรับปรุงการบังคับคดีตามคำพิพากษาระหว่างประเทศภูมิภาคอาเซียน
4. การจัดตั้งหน่วยงานระดับภูมิภาคระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนและการพัฒนาระบบเทคโนโลยีในด้านการบังคับคดี

การนำวิจัยไปใช้ประโยชน์

นำข้อมูลกฎหมายการบังคับคดีแพ่งในภูมิภาคอาเซียน ซึ่งรวมถึงการวิเคราะห์และเปรียบเทียบกฎหมายด้านการบังคับคดีแพ่งของไทยและประเทศในประชาคมอาเซียน และข้อเสนอ มาเป็นแนวทางการพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีแพ่งในประชาคมอาเซียนให้มีมาตรฐานเดียวกัน เพื่ออำนวยความสะดวกการปฏิบัติงานและบริการประชาชน โดยคำนึงถึงความรวดเร็ว ทันสมัย และรองรับต่อการเปลี่ยนแปลงตามภาวะการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลงไป

<https://goo.gl/uFfHBL>

โครงการศึกษาแนวทางการเพิ่มจำนวนล่ามภาษาอังกฤษ และภาษาประจำชาติอาเซียนโดยการขึ้นทะเบียนกลางที่ใช้ร่วมกันหลายหน่วยงานและพัฒนากำหนดมาตรฐานบริการล่ามแปลภาษาเพื่อช่วยเหลือการดำเนินคดีอาญา

21

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หนึ่งฤทัย แร่งผลสัมฤทธิ์
และคณะ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับสำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันมีชาวต่างชาติจำนวนมากที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 ได้กำหนดว่าหากผู้เสียหายผู้ต้องหา จำเลย หรือพยานไม่สามารถพูดหรือเข้าใจภาษาไทยได้ ให้มีล่ามแปลภาษา ล่ามจึงเป็นตัวกลางสำคัญในการสื่อสารและเป็นหลักประกันที่สำคัญประการหนึ่งของสิทธิพื้นฐานในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของผู้ที่ใช้ภาษาอื่นที่ผ่านมา สำนักงานศาลยุติธรรมมีการดำเนินการขึ้นทะเบียนล่ามศาลไว้ แต่ก็ไม่ได้มีการกำหนดมาตรฐานชัดเจน หลายครั้งล่ามที่จัดหามาก็ไม่สามารถสื่อสารภาษาได้ดีพอ หรือไม่ได้มีความรู้ความเข้าใจในด้านกระบวนการยุติธรรมและหากเป็นในจังหวัดห่างไกลก็อาจหาล่ามภาษาอื่นนอกเหนือจากภาษาอังกฤษได้ยาก

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานจากเอกสารและการสัมภาษณ์
2. การร่างมาตรฐานล่ามและออกแบบระบบการให้บริการล่าม
3. การนำเสนอผลเพื่อรับฟังความเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

ข้อค้นพบ/ผลการศึกษาริวิจัย

ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญในการใช้บริการล่ามแปลภาษาต่างๆ คือ มีจำนวนน้อย ล่ามหลายภาษามีการใช้ไม่แพร่หลายในพื้นที่นั้นๆ ยังขาดแคลนและหายาก และกฎหมาย

กำหนดให้จัดหาล่ามเพียงในการสอบสวน ได้ส่วนมูลฟ้องและพิจารณาคดี ส่วนบางกระบวนการที่จำเป็น ต้องมีการสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐและผู้ต้องหาหรือจำเลยแต่ไม่มีระบบหรือแนวปฏิบัติไว้ เช่น การจับกุม การฝากขัง และการคุมประพฤติ บางครั้งล่ามยังขาดความเป็นกลางในคดี เช่น เป็นผู้ต้องหา/จำเลยในคดีเดียวกัน เป็นญาติของผู้ต้องหา/จำเลย เป็นตำรวจ หรือเป็นผู้ร้องทุกข์กล่าวโทษผู้ต้องหา/จำเลยคนนั้น นอกจากนี้ก็ยังพบปัญหาการจัดหาล่ามให้ไม่ตรงตามภาษาแม่ของผู้ต้องหา/จำเลย ทำให้ผู้ต้องหา/จำเลยต้องสื่อสารภาษาที่ตนไม่ถนัด อันเป็นการจำกัดสิทธิหรือความสามารถการอธิบายเรื่องราวและแก้ต่างคดี ดังนั้นแนวทางการพัฒนามาตรฐานล่ามในกระบวนการยุติธรรม จึงควรศึกษามาตรฐานสากลของสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และออสเตรเลีย ในประเด็นระบบการจัดหาล่าม ระบบประกันคุณภาพล่าม และค่าตอบแทนของล่าม

ข้อเสนอแนะ

1. การผลักดันแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 มาตรา 83 ระเบียบว่าด้วยการขึ้นทะเบียนมาตรฐานการจัดหาและการใช้ล่าม ระเบียบว่าด้วยการจ่ายค่าป่วยการ ค่าพาหนะเดินทาง และค่าเช่าที่พักให้แก่ล่าม
2. การดำเนินการเพื่อประกันคุณภาพของล่ามในการดำเนินคดีอาญา ได้แก่ การจัดหาล่าม ระบบฝึกอบรมระบบรับรองคุณภาพ การกำหนดนโยบายและติดตามประเมินผล

การนำวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ร่างแนวทางการจัดระบบให้บริการล่าม ได้แก่ การขึ้นทะเบียนล่ามในพื้นที่ต่างๆ ระบบทะเบียนกลางซึ่งใช้ร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดมาตรฐานการจัดหาและการใช้ล่าม และค่าตอบแทนที่เหมาะสมของล่าม
2. ร่างแนวทางการจัดระบบให้บริการล่าม ได้แก่ การขึ้นทะเบียนล่ามในพื้นที่ต่างๆ ระบบทะเบียนกลางซึ่งใช้ร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดมาตรฐานการจัดหาและการใช้ล่ามและค่าตอบแทนที่เหมาะสมของล่าม

<https://goo.gl/1dZp56>

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

นายวัลลภ
นางสวณันท์ศรี
นางสาวสุพรรณิ

นาคบัว
เทพดลไชย
ประเสริฐทองกร

ผู้อำนวยการสำนักงานกิจการยุติธรรม
รองผู้อำนวยการสำนักงานกิจการยุติธรรม
รองผู้อำนวยการสำนักงานกิจการยุติธรรม

คณะผู้จัดทำ

นางสาวสุวดี
นางสาวรัตนารรณ
นายเสนีย์
ว่าที่ร้อยตรีหญิงสุภัทรา

ไพลพิงทอง
หอมเนียม
เพ็ชรนิล
อายุวงศ์

นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการพิเศษ
นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการ
นักวิชาการยุติธรรม
นักวิชาการยุติธรรม